



PISANII SÂNGEORZENE

Cele trei surori care au ales cariera militară



Alexandra, Oana și Ana Hoza

- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ -
ANUL VIII, NR. 2(78), FEBRUARIE 2019



PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL VIII, NR. 2(78), FEBRUARIE 2019

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor **FLORIN HODOROGA**
teolog **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

REDAȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
aldaraban57@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniisang.wordpress.com>

- Coperta 1:** Alexandra, Oana și Ana Hoza
Coperta 2: Stațiunea Sângeorzului din alte vremuri
Coperta 3: Stațiunea Sângeorzului în vremuri apuse
Coperta 4: Ioan Dărăban

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Iosif Ciunterei, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi), Centrul Cultural „Justin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitruș

Cuprins

CUPRINS.....5

EXCELLENTIA

ALINA CRIȘAN, <i>Cele trei surori care au ales cariera militară</i>	7
FLORIN HODOROGA, <i>Sângeorzanul Ioan Dărăban – membru al Orchestrei Naționale Simfonice a României – în primul turneu al unei orchestre simfonice românești în SUA</i>	10

EDITORIAL

ANTON DOMIDE, <i>Peste o sută de ani</i>	11
--	----

RESTITUIRI

<i>Scrisoare din Sângeorgiul românesc – Reprezentațiile teatrale ale d-lui Zaharia Bârsan</i>	15
---	----

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI, <i>Graz – iunie 1870</i>	20
OCTAVIAN LUNGU, <i>Exploatarea pădurilor grănicerești din Bistrița-Năsăud</i>	23
DORIN DOLOGA, <i>Aspecte privind agricultura în localitatea Sângeorz-Băi în perioada 1919-1929</i>	30
<i>Constituirea în „Sindicat” a proprietarilor de vile din stațiunea balneo-climaterică Sângeorz-Băi, Năsăud</i>	34
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Dr. Laurențiu Oanea – Din activitatea de parlamentar interbelic</i>	35

TRADIȚII

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – <i>culegător de folclor</i>	42
--	----

MĂRTURII DIN COMUNISM

ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>„Îmbrățișarea” literaturii realist socialiste</i>	52
---	----



Excellentia

Cele trei surori care au ales cariera militară

ALINA CRIȘAN

Familia Hoza are trei fete și toate trei au ales cariera militară. Și-au predat, pe rând, ștabela la Colegiul Național Militar *Ștefan cel Mare*, apoi, s-au răspândit prin țară.

A fost neașteptat pentru părinți să le plece toate trei fetele de acasă în uniforma militară. Mai ales că aveau înclinații artistice și două dintre ele chiar firi boeme. Dar a fost de ajuns ca Alexandra, cea mare, să facă acest pas și, ca la comandă, surorile au urmat-o.

Eu am fost cea care a dat startul alegerii unei cariere militare în familia noastră. Eram în clasa a VIII-a și voiam să fac ceva deosebit, mai mult decât îmi putea oferi liceul din orașul natal, Sângeorz-Băi, povestește.



Alexandra era cea mai serioasă dintre surori, știa ce vrea și cum să obțină. Așa că părinții au susținut-o.

De când mă știu am fost foarte ambițioasă. De fiecare dată când am vrut să fac ceva, am luptat până mi-am atins scopul. Așa că nu am avut probleme la admitere.

În 2011, a devenit elev militar la CMN *Ștefan cel Mare*, iar primul contact cu sistemul nu i s-a părut greu deloc. Avea antrenament de acasă.

Mama e mai strictă, așa a fost mereu cu noi. În fiecare dimineață, spre exemplu, ne făceam patul, explică.

Strictetea se îmbina însă cu latura artistică. Îi plăceau matematica și informatica și cânta la chitară. După admitere, a făcut parte din corul liceului și din echipa de volei. În clasa a XII-a, a fost și căpitan.

Liceul militar m-a făcut să mă cunosc și m-a ajutat să fiu un om mai puternic. Așa că, de fiecare dată când venea acasă, în vacanță, le povestea surorilor despre viața cazonă.

Oana este mai mică cu un an decât mine, iar Ana, cu șapte ani. Nu le-am sfătuit eu să aleagă liceul militar. Le povesteam, însă, despre program, ce facem în timpul liber, cum mă înțelegeam cu colegile de cameră și au fost atrase de asta.

Un an mai târziu, când a intrat și Oana la liceul militar, Alexandra s-a bucurat că i-a urmat exemplul. Avea pe cineva apropiat alături, care o cunoștea bine și o înțelegea.

Pentru Oana m-am bucurat foarte tare când a ales sistemul militar. Eram și eu acolo și puteam să am grijă de ea. La Ana am avut ceva emoții, pentru că o consideram mai mică și mai vulnerabilă și noi nu eram lângă ea să o susținem. Dar s-a descurcat bine.

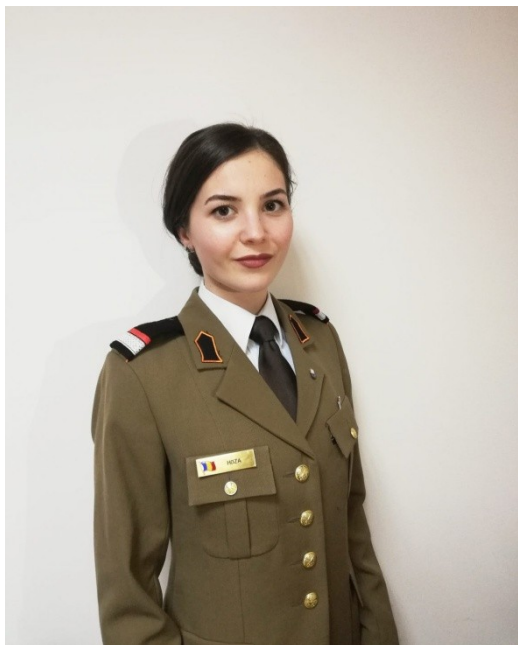
ALINA CRIȘAN

În 2015, Alexandra a absolvit colegiul și a mers la Institutul Medico-Militar din Târgu Mureș.

Asta am simțit că mă caracterizează și nu credeam că mi se potrivește altă academie. Nu m-am gândit niciodată să ies din sistemul militar. Dacă nu luam admiterea, aveam de gând să încerc până reușesc, variantă de rezervă nu am avut.

Studenta sergent-major Alexandra Hoza este acum în anul IV la Institutul Medico-Militar și are 23 de ani. La finalul celor șase ani de facultate, ar vrea să primească repartiție la București, la *Carol Davila*.

Studenta sergent Oana Elisabeta Hoza este în anul al III-lea la Academia Tehnică Militară *Ferdinand I* din București.



Am ales cariera militară în primul rând influențată de sora mea. Dacă ea nu ar fi ales sistemul militar, cel mai probabil nici eu nu aș fi venit în armată. Dar am simțit și că mă caracterizează ordinea, disciplina.

Când le-a spus părinților că și ea vrea să intre la liceul militar, nu au fost prea convingși.

Inițial, nu știu dacă au fost de acord să aleg și eu cariera militară. Dar, văzând cât m-am ambiționat și cum mă pregăteam să reușesc la admitere, au început din ce în ce mai mult să mă susțină.

Pășind pe poarta militară, prima dată, a fost cucerită de uniformă. Apoi, au impresionat-o prietenii care se leagă în acest mediu.

Cunoșteam deja foarte multe persoane și mi-am făcut foarte mulți prieteni și pe parcurs.

M-a ajutat mult și faptul că Alexandra mi-a vândut destul de multe ponturi. Știam cum trebuia să abordez lucrurile, modul în care trebuia să mă comport, fiind în mediul militar, erau alte reguli.

În clasa a X-a, a mers la olimpiada de franceză și s-a clasat în primii zece pe județ. Nelipsită a fost și de la atelierile de creație.

Cânt de la vârsta de cinci ani. Am participat, de-a lungul timpului, la concursuri naționale de folclor, am obținut câteva premii, trofee. Dar, când faci mai multe lucruri deodată, nu poți să le faci la fel de bine. Acum vreau să învăț și să ajung unde îmi doresc. Apoi, voi vedea dacă pot profesa și în muzică.

Din cei patru ani de liceu militar, studenta spune că nu a fost nimic care să nu-i placă.

Mereu am învățat din greșelile mele, așa că nu le regret. Mai dificilă a fost adaptarea la academie, pentru că nu o mai aveam pe sora mea aproape și a fost mai greu să mă acomodez cu noii colegi, diferitele tipuri de mentalități.

A ales Academia Tehnică Militară pentru că voia, în primul rând, să ajungă în București. Nici ea nu a avut o variantă de rezervă pentru Academia Tehnică Militară.

Îmi plăceau matematica și fizica. Dacă nu reușeam admiterea, aș fi gândit pe moment ce este de făcut. Nu am pus răul înainte, nu eram pregătită pentru un eșec și mă bucur că nu a fost cazul. După absolvire, ar vrea să lucreze la Agenția de cercetare pentru tehnică și tehnologii militare, cu care a mai colaborat.

Cele trei surori care au ales cariera militară

Specializarea mea, Materiale energetice și apărare CBRN, include chimia și îmi place foarte mult. Sunt mândră de ce am ales până acum în viață și sper să reușesc să ajung unde vreau.

Mezina familiei Hoza, Ana, este elev caporal în clasa a X-a la același colegiu militar din Câmpulung Moldovenesc la care au învățat și surorile ei. Dintre cele trei, ea este cea mai boemă, genul de persoană care ia lucrurile mai ușor, tot timpul cu zâmbetul pe buze. Când a anunțat acasă că și ea tot militar vrea să devină, nu a mai luat pe nimeni prin surprindere.

Nu exista altă variantă pentru mine. Dacă nu reușeam admiterea, încercam din nou anul următor. Eram extraordinar de dornică de a intra în sistemul militar. Am observat și eu, când am intrat în acest colegiu, că sunt o mulțime de lucruri frumoase pentru care merită să alegi cariera militară: relația dintre colegi, dintre elevi și cadre militare, profesori, îmi plac foarte mult și proiectele dezvoltate de colegiul nostru.



Ana a fost implicată în *Săptămâna cadeților*. A petrecut o săptămână alături de elevi din școlile din Câmpulung Moldovenesc și Suceava și a încercat să-i ajute să facă față, șapte zile, în mediul militar.

La final, deși aveau mai multă libertate decât noi, erau foarte dornici, cum fusesem și eu, să intre în acest mediu.

A participat și ea la atelierele de creație, la olimpiada de istorie și un concurs de matematică, unde s-a clasat în primii zece la etapa județeană, iar anul acesta va merge la olimpiada de engleză și la cea de limba română. Totodată, face parte din lotul de tir al liceului.

Tot urmând exemplul surorilor mai mari, Ana cântă de la vârsta de trei ani, în principal muzică populară, dar abordează și muzica ușoară.

M-a ajutat foarte mult Oana, cu sfaturi și prin experiența ei. Am participat anul acesta la un concurs de muzică populară la Iași și am obținut locul al III-lea.

După absolvire, își dorește să intre tot la ATM. Este pasionată de matematică și fizică, iar Oana, se pare, are o influență mai mare asupra ei.

Mă cunoaște foarte bine și mă asemăn destul de mult cu ea. Alexandra este cea serioasă din familie. Eu și Oana, în schimb, suntem tot timpul cu zâmbetul pe buze, dar știm, când ne punem ceva în minte, să reușim.

Fiind mai aproape de casă, Alexandra își vede părinții cam la trei săptămâni. Atunci mai apare și Ana, că și ea e *prin zonă*. Familia Hoza se bucură de prezență completă, însă, doar în vacanțe¹.

¹ Alina Crișan, Trustul de Presă al Ministerului Apărării Naționale, <http://presamil.ro/cele-trei-surori-care-au-ales-cariera-militara>

Sângeorzanul IOAN DĂRĂBAN - membru al Orchestrei Naționale Simfonice a României – în primul turneu al unei orchestre simfonice românești în SUA

prof. FLORIN HODOROGA



Orchestra Națională Simfonică a României a fost protagonistul primului turneu al unei orchestre simfonice românești în Statele Unite ale Americii. Turneul din Statele Unite a avut în program șapte concerte, primele în Florida la Palm Beach, Miami și Fort Myers, pentru ca apoi să continue la Detroit și New Jersey, punctul culminant fiind la Lincoln Center din New York, unde invitat special a fost marele trompetist Wynton Marsalis. Concertele l-au avut ca dirijor pe Cristian Măcelaru și ca solist pe Adrian Ioniță, cu excepția celor de la New York, care l-au avut ca protagonist pe celebrul trompetist Wynton Marsalis. În data de 15 ianuarie, ansamblul Violoncelissimo condus de Marin Cazacu a susținut un concert extraordinar cu ocazia Zilei Culturii Naționale la Washington. Orchestra Națională Simfonică a României s-a înfățișat publicului ca un loc de întâlnire pentru cei mai valoroși membri din toate generațiile Orchestrelor Naționale de Tineret ale României, care prin mentalitatea lor profesională și înalta ținută artistică dublată de o considerabilă experiență internațională, reușind să-și asume rolul de ambasadori ai culturii române peste ocean.

Printre membrii acestei orchestre, care ne-a făcut cinste localității noastre, Sângeorz-Băi, dar și județului, a făcut parte și Ioan Dărăban, fiu al acestei localități, care se înscrie pe linia atâtor alți tineri care duc faima acestui colț de țară românesc.



Editorial

Peste o sută de ani

Anton Domide¹

Când n-au oamenii de lucru, atunci de obicei se pun la povești. Obiectul vine el de sine – numai să înceapă cineva. Ba ce e mai mult, nicicând nu sunt oamenii mai vorbăreți ca atunci când povestesc și discută fără de nici un scop și fără de nici o legătură.

Abia este om căruia nu i s-ar fi dat în viață destule ocaziuni de a lua parte la discuții fără de nici un sens și pentru care nu era pregătit înainte ci s-a trezit numai că și el povestește cu alții și dă răspuns altora, și el își dă părerea asupra unor lucruri, la care se pricepe poate mai puțin decât la orice altceva.

În cursul acestui articolăș asemenea vom vorbi aproape fără voie despre multe de toate.

Din multe ocaziuni de felul acesta îmi reamintesc una: anume o discuție a mai multor oameni de tot felul asupra întrebării interesante, că oare ce va fi peste o sută de ani? Unul își exprimă exagerata dorință de a învia peste o sută de ani ca să facă Domnia Sa o ochire asupra afacerilor de pe pământ. Altul pune întrebarea că oare ce fabrică ciudată va fi peste o sută de ani în locul casei unde stăm acuma. Iar o damă, care lua și ea parte la acestea povești, își pune întrebarea curioasă că oare cum vor fi atunci pălăriile damelor. Unul mai glumeț, puse întrebarea că peste o sută de ani va avea oare Gherla catedrală și că vicarul Maramureșului oare va mai vorbi românește.

După atâtea întrebări, la care s-au dat cele mai variate răspunsuri, am trecut la o temă puțin mai serioasă și anume am pus eu singur întrebarea, că oare ce va fi peste o sută sau două de ani, când se va găta contingentul cărbunilor de piatră. Cum se va face atunci comunicația, cum vor lucra fabricile multe dacă va lipsi puterea enormă înmagazinată în cărbuni de piatră.

Momentan mi-au răspuns toți ca dintr-o gură; nici nu se putea altcum pentru că la atari ocaziuni toți știu și toți trebuie să aibă păreri, cu mic, cu mare. Unul a răspuns că puterea cuprinsă în cărbunii de piatră va fi înlocuită cu electricitatea; altul mi-a răspuns că până atunci se vor face

¹ *Anton Domide* s-a născut în comuna Șanț (azi, județul Bistrița-Năsăud) la data de 18 decembrie 1880. A urmat mai întâi școala primară din sat, norma la Năsăud, după care trecu la Gimnaziul superior fundațional tot din Năsăud. A urmat Preparandia de sta maghiară din Deva. El a fost un bun publicist, scriind cu plăcere și vervă, colaborând la „Gazeta Transilvaniei”, „Plaiuri Năsădene”. O remarcabilă activitate a desfășurat în calitate de autore de manuale școlare și lucrări de popularizare a științelor. S-a implicat efectiv în renașterea și construirea Bisericii Ortodoxe în Sângeorz-Băi, în perioada interbelică, sprijinindu-l pe ieromonahul Ioachim Bâznog. În toamna anului 1940, nevoit să treacă clandestin frontiera, se refugiase la Timișoara, la familia fiului său. Până la pensionare, în 1942, lucrase la Liceul „Constantin Diconovici-Loga”. Îmbolnăvindu-se, îndată, se stinse din viață în orașul de pe Bega la 4 decembrie 1944 (A se vedea Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva – Memoria culturii*, vol. VII, Cluj-Napoca, Editura Virtus Romana Rediviva, 1993, pp. 334-338; Alexandru Dărăban, *Pagini de ortodoxie sângeorzană*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2018, pp. 168-175).

ANTON DOMIDE

descoperiri noi, care vor putea ține locul tuturor factorilor de putere aplicați de prezent în marea economie a lumii. Se înțelege, din descoperirile posibile nu s-a discutat niciuna fiindcă răspunsul a fost primit și în forma asta atât de lapidară.

Am riscat și eu un răspuns la întrebarea mea proprie. Iată, vi-l spun și dumneavoastră, acelora care prin citirea acestor șire asemenea sunteți părtași ai discuției interesante.

Cea mai reală combinație e aceea că peste o sută sau două de ani puterea legată de cărbunii de piatră va fi înlocuită prin electricitate. Dar cum vom produce electricitatea? Asta e lucrul de căpetenie în întrebare. De prezent știm că toate mașinile electro-dinamice sunt alimentate de regulă prin o mașină de vapori, care e pusă în mișcare prin căldura ce ne-o dau cărbunii de piatră. Așadară și aparatele electrice sunt original alimentate de puterea legată în cărbunii de piatră, care trece în forma de căldură a puterii.

Astăzi, puterea ce se aplică în economia universală a lumii, o câștigăm din cărbunii de piatră. Aceea că puterea ce este în cărbunii de piatră o transformăm în diferite moduri, așa de exemplu că o transformăm în putere de electricitate, asta nu înseamnă că dacă vom găta cu cărbunii de piatră, atunci vom avea destulă electricitate și astfel trebuie să ne îngrijim de un nou izvor al puterii prin care să putem produce electricitate.

Care ar fi izvorul acela de putere care ni se îmbie mai sigur și mai rentabil?

Electricitate se află în abundență în atmosferă. E foarte problematică însă metoda, până acuma încă nedescoperit, prin care am putea condensa electricitatea din atmosferă cu scopul de a o folosi pentru orice îndeplinire a muncii.

N-avem dreptul a afirma că nu se vor descoperi cu timpul metodele prin care vom deveni stăpâni ai electricității atmosferice, dar prin asta încă nu am spus ceva hotărât, - deci am pierdut vremea spunând nimica.

Dintre formele energiei, gravitația ni se prezintă ca cea mai rentabilă și universală. În tot locul vedem operând puterea imensă a gravitației. Un râuleț mic de munte duce cu sine stânci grozave, ba surpă munți întregi. Asta e o formă de lucrare a gravitației.

Cu cât e mai plecat planul de curgere a apei cu atâta e mai efectiv puterea gravitației care lucrează prin presiunea apei.

Să ne închipuim un stabiliment central aranjat aproape de izvorul unui râu, unde căderea apei e foarte mare.

Prin conducerea apei în țevi așezate cu o înclinație potrivită putem obține un izvor enorm de putere. Apăsarea apei să o transmitem apoi în niște mașini dinamice a căror putere condusă prin fir metalic poate lucra în depărtări considerabile. Un atare stabiliment ar fi un izvor de putere, care numai la început ar cere spese imense dar mai târziu am primit-o gratuit.

Pe lângă un atare aranjament trenurile ar fi purtate cu electricitate și asemenea toate fabricile și-ar primi puterea prin fir metalic. Mai multe stabilimente puse în locuri potrivite ar putea înlocui puterea cărbunelui de piatră.

Astfel de stabilimente sunt și astăzi ici și colea și astfel această aranjare este mai verosimilă pe viitor.

Poate știința va descoperi metode mai rentabile; acestea însă nu se pot de prezent discuta fără de a cădea în eroarea obișnuită „de a vorbi nimica”.

Cred însă că mulți s-au obosit deja; să trecem la altă chestie.

Abia am scăpat de această temă când o gingașă damă din societatea noastră patriarhală ne pune o întrebare, care de mult îi sta pe limbă și, așa se vede, am fost împiedicat-o eu cu întrebarea mea prea serioasă.

Gingașia Sa ne pune în fața altei teme și ne întrebă că ce va fi cu România din Ungaria peste o sută de ani.

Unul mai însuflețit a dat răspunsul categoric prin care pune în vedere marele imperiu român. Vorbe știe despre un mare concert european, trece apoi la bravurile dorobanților și în urmă parcă vedem cu toții în societate – marele imperiu român, care cuprinde în sine nici mai mult, dar nici mai puțin, decât 30 milioane de Români.

Peste o sută de ani

Un altul ne vorbește despre un nu știu al câtelea Zeppelin. Parcă vedem cu toții cum pleacă din Brașov o companie de excursioniști ca să ieie parte la marele serbări ce se țin în București în amintirea întrunirii tuturor Românilor. Pleacă dimineața la ora 6 și la ora 6 și 10 minute descalecă toți la „Carul cu bere” pentru de a lua masă înainte de a pleca la „Arenele romane”.

Însuflețirea era așa de mare, încât gingașa noastră damicelă care a pus întrebarea, a simțit că o apucă fierbințeli și s-a rugat să o conduc puțin afară la aer curat.

Reîntorși în chilia plină de însuflețire, observăm că frații noștri au mai pierdut din voia bună. Un hoț de student, care a fost studiat numai la unguri, a dat cu bâta în baltă și ne-a zdrobit voia bună începând a-și spune și el părerile.

Ne spunea anume, că peste o sută de ani va fi din Blaj - „Arpadfalva” și că și inscripțiile de pe bolovani mormintelor încă vor fi în ungurește.

De sine înțeles, că toți ne-am pus să-l apostrofăm și nu i-am dat pace până ce nu și-a retras toate părerile spuse se-nțelege din convingere căci – fiind vorbă de Români – nici nu se poate altcum.

Văzându-l supărat, am încercat a-l mângâia.

Stând de vorbă cu el, am rămas unicul „public auditor”. Cum crezi în celea afirmate și de unde atâta pesimism? Îmi răspunse, că nu crede în arhieriei noștri, apoi că înmulțirea intelectualilor noștri nu e în proporție dreaptă cu întărirea noastră națională.

Îmi invocă atâtea exemple concrete. Îmi vorbește despre Sfinția Sa Szabo, trece la Tit Bud, îmi vorbește despre diferite centre românești și în urmă afirmă categoric că „nu este popor la care să se afirme invidia, intriga și superficialitatea mai perfect decât la poporul nostru”.

Îmi venea să-l supăr și eu prin o combatere justă, dacă nu-l vedeam plin de convingere, vorbind din suflet.

Ca să aplanăm indignarea, am năzuit a trece la întrebări mai ușoare și mai potrivite de a restabili voia bună.

- Ce va fi cu moda? - pun întrebare gingașei damicele, care ne-a obosit cu tema parcursă deja.

Am primit un răspuns destul de potrivit. Iată, vi-l spun și dumneavoastră.

Pălăriile damelor se vor schimba și transforma până când se vor face una cu pălăriile bărbaților, iar fustele până când vor lua forma pantalonilor din Turcia.

Bărbații vor învăța a fierbe și vor pierde mult din ambițiunea lor istorică.

Bărbatul va face totul la comandă, iar femeile vor face pe conducătorul în toate.

Afacerile de transgresiuni mai mici se vor rezolva acasă și nu la judecătorie.

Se înțelege, femeia potrivit modului de viață, se va transforma și în construcția ei fizică. Mușchii faciali și cei motorii ai limbii se vor întări. Asemenea gura bărbaților se va reduce la mărimea unei punguțe mici, având o apertură numai pentru a mânca cu lingurița, nu însă și cu lingura cea mare.

Multe reforme se vor face în legătură cu cele înșirate. Numai una va rămâne neschimbată și anume mărimea creierelor. Femeia va avea tot un creier mai mic decât bărbatul și astfel după ce-și va împlini toate capriciile, se va pune pe plâns și va strada puterea iarăși a bărbatului. Ea se va face din nou ființa sentimentală, iar bărbatul reprezentantul puterii.

Voia bună s-a restabilit, iar doamna casei ne-a invitat la un ceai, când apoi obiectul de conversație a fost cel cunoscut de toți: șablonic, urâcios și nenatural.

La despărțire am pus tuturor întrebarea, pe care ți-o pun și ție iubite cititor, anume: „cu ce știi mai mult, decât ieri pa asta vreme?”. Răspunsul drept este: „Cu nimica; - am vorbit nimica, pentru că așa facem noi Români”¹.

¹ *Lupta*, Budapesta, Anul II, 1908, nr. 259 (7 ianuarie), pp. 13-14.

RESTITUIRI



Scrisoare din Sângiorgiul românesc

- Reprezentațiile teatrale ale d-lui Zaharia Bârsan –

Poate nicidecum nu s-a strâns în Sângeorzul românesc atâta lume românească din toate părțile ca tocmai în cele două zile care au urmat după sărbătoarea Sfântului Ilie, când aceste părți de sus ale Transilvaniei au putut avea în mijlocul lor pe tot mai mult iubitul artist dramatic pe domnul Zaharia Bârsan, care venea, pentru întâia oară pe aici, cu mica sa trupă teatrală în fruntea căreia și-a mai luat un tovarăș nedespărțit, pe cunoscuta artistă Olimpia Brașoveanu, azi, spre bucuria noastră, doamna Olimpia Z. Bârsan.

Deși din oarecare neprevădere, ca să-i zic așa în ziua de Sfântul Ilie a fost și un concert internațional aici, al domnișoarei Valeria Papp, vestea venirii domnului Bârsan a adunat laolaltă mai mult public doritor de teatru decât s-ar fi crezut. Domnul Bârsan s-a putut încredința aici, poate mai bine ca în cele mai multe locuri, nu numai de dragostea neclintită ce i-o poartă lumea românească din întreaga noastră țară, dar totodată și de dragostea pentru artă care, încolțită o dată, se dezvoltă cu o putere, în adevăr, încântătoare. Din depărtări uimitor de mari a venit lume doritoare de teatru ca să ia parte la sărbătorile artistice pe care le pune la cale, cu o râvnă din ce în ce tot mai mare, însuflețitul închinător al întârziatei noastre Thalii române, și n-a fost cel care să plece cu o rază de nemulțumire sau de indiferentism.

Fiecare simțea că teatrul român de la noi a luat ființă, că dacă publicul românesc a ajuns pretutindenea la o treaptă culturală atât de înaltă încât să simtă nevoia sufletească a teatrului, a ajuns și acesta încât să aibă artiști de seamă care să mulțumească pe deplin această nevoie. Un lucru mai întârzie, și el nu e departe de realizare: o înțelegere între domnul Bârsan și societatea pentru fond de teatru, pentru ca să se poată organiza o mișcare pretutindenea de care să nu rămâie neatinsă mai cu seamă acele părți românești încremenite, unde oficialitatea a înghițit orice viață națională mai puternică, și unde, prin urmare, e mai mare nevoie de o lumină.

Scriitorul acestor rânduri are o convingere foarte sigură că zorile teatrului nostru s-au arătat și că cei chemați nu vor mai tândăli, despiciând fire de păr și încurcând lucruri care de mult trebuiau descurcate și limpezite. Adunarea fondului de teatru care se va ține în anul acesta e datoare în fața opiniei publice să realizeze ceva concret în ce privește acel „Plan de acțiune”, devenit banal în urma atâtor vorbe fără nici o ispravă. Ea va ști să pornească acum o acțiune care să dovedească cum că nici la noi arta nu e condamnată la soarta de miloagă, care stă înaintea ușilor, cerșind milă.

Și încă ceva. Cine nu se uită cu dispreț la țărani care se îmbulzesc pe la ferestrele satelor de reprezentanți, unde stau ceasuri întregi mulțumindu-se să vadă măcar un simplu colțisor de scenă, va înțelege că nici țărănimea noastră nu va mai trebui lăsată în brațele ignoranței de veacuri, ci va trebui scoasă din ele și, prin ajutorul teatrului care moralizează și cultivă. Și va trebui pus întrucâtva capăt și diletantismului atât de diletant care, la țară e de cele mai multe ori o adevărată pacoste și pentru diletanți, și pentru cei care îi privesc numai ca să râdă de câte o năzbâtie searbădă și să poată spune că au fost la teatru. Dacă teatrul e o școală, desigur că e vremea ca și aceia care îl fac să aibă puțină școală.

*

Scrisoare din Sângiorgiul românesc

Deși un talent pronunțat dramatic, domnul Bârsan joacă cu o deosebită ușurință și în comedie. Cine l-a văzut în Sângiorgiu nu-l va uita pentru minunata satiră a III-a a lui Eminescu în care s-a urcat la un grad de interpretare cu nimic mai prejos de acela al nemuritorului poet care a eternizat figura războinică a lui Mircea cel Bătrân, - nu-l va uita pentru cele două roluri din Jean Marie a lui A. Theuriet, care au stârnit lacrimi, - pentru rolul din comedia „Prietenii” în care, totuși, e mai multă duiosie decât orice altceva, duiosie pe care domnul Bârsan a interpretat-o storcând lacrimi din ochii ascultătorilor. Și nu-l va uita nici pentru acea limbă curată, pentru acea pronunție aleasă și fină care pentru orice obișnuit cu accentul dur ardelenesc e o adevărată revelație pe lângă un puternic îndemn spre curățirea limbii, atât de plină de barbarisme.

Publicul, e norma publică, care stătea să spargă zidurile sălii celei mari de la hotelul „Hebe” al băilor, își va aduce aminte totdeauna de doamna Bârsan care în deosebitele roluri, atât de variate și ca gen și ca temperament, a stors aplauzele neconținute ale tuturor celor prezenți și admirația lor. Cei mai mulți nu vor uita-o pentru admirabila interpretare a „Furtunii casnice” care s-a dat în ambele seri și care e una dintre cele mai tipice, dar și mai grele piese din câte poate să arate repertoriul nostru teatral. Damele vor fi mai puțin recunoscătoare doamnei Bârsan pentru dezvelirile atâtor slăbiciuni femeiești, dar pentru aceasta admirația lor pentru artista Bârsan nu scade după cum nu scade nici a acelor care pot să o cunoască și în afară de scenă. Și oricine își va aduce aminte cu o vădită emoție de Teresa din „Jean Marie” care să aleagă între două iubiri caste și ambele deobligatoare și care alege totuși cu atâta înțelepciune, cu atâta simț de o moralitate care nu se întinează nicidecât. Alții o vor vedea-o în rolul mamei nenorocite din „La icoană” de Alexandru Vlahuță, alții în rolul din „Prietenii”, duios – din „capriciul unui tată”, care s-ar putea chema și „Pisica și șoarecele” – și din „Nervosul” căruia nu-i poate dăruia decât o fărâmă de compătimire, pentru nenorocirea de a fi minat trupește și amorezat nebunește de o ființă cu un temperament atât de deosebit, cum e dânsa. Și amintindu-și de dânsa, oricine va avea înaintea ochilor săi sufletești o adevărată artistă, căreia nu-i poate dori altceva decât viață lungă, fericire, iubirea și priceperea de artă pe care o dovedește astăzi.

Restul trupei domnului Bârsan e compus amăsurat împrejurărilor vitrege între care trăim. Aceasta numai ca număr, căci ca prestațiuni e vrednic de artistul al cărui nume îl poartă întreaga trupă.

*

Închei cu o urare: Dumnezeu să aibă în grijă pe noua pereche de artiști și același Dumnezeu să deschidă ochii publicului românesc spre a putea vedea¹.

¹ *Lupta*, Budapesta, Anul I, 1907, nr. 165 (10 august), pp. 2-3 (articolul este semnat cu pseudonimul N. Frunză).

PE SOMEȘ ÎN SUS ...

Sângeorz-Băi – Rodna – Valea-Vinului

Dacă vrei să scăpați de hărmălaia și agitația orașelor, plecați la munte, acolo unde văzduhul e limpede și sonor, gândul are freamăt și inima e transparentă. Aici sufletul cetățeanului înflorește. Vraja stelelor îl îndeamnă spre rugăciune...

Drumul până la Rodna (județul Năsăud) l-am făcut în o trăboanță de autobuz ruginit – cum numai în țara grănicerilor năsăudeni găsești – deși știam că e anevoios, dar l-am preferat din cauza buzunarului. Eram, totuși, hotărât să înfrunt bărbătește oboseala excursiei. Ce-i drept, autobuzul se oprea la fiecare kilometru să ia apă, iar șoferul în fiecare comună să bea, dar ce-are a face?

Sângeorz-Băi

Primul popas l-am făcut în stațiunea balneară Sângeorz-Băi, situată la poalele Munților Rodnei, unde s-au oprit penultimele promoții de viligiaturști.

Era Duminică. Orchestra băilor suspina, în plânset de contrabas, „Anișoara”, a simpaticeului clujean Zbârcea. Câțeva perechi dansau alături în un fel de șură țărănească special amenajată.

De-a lungul aleilor parcului, gătit ca un pat nupțial, își duceau alene gândurile, grupe de viligiaturști. La izvor staționa un număr de țărani și țărance din Sângeorz.

În raport cu ceilalți ani, Sângeorzul e mai mult îngrijit. Câțeva vile noi dau aspectul unei țărance îmbrăcate în sărbătoare. Încolo un sat de munte cu țărani de cremene și femei cu pădurețe în sân. În fața locuinței d-lui senator de Năsăud, dr. Laurențiu Oanea, comisar al guvernului, era un alt grup de țărani și intelectuali veniți din fundul văilor adânci, ceea ce mi-a făcut impresia unei adunări politice. Dar nu. Voiau să-și spună păsurile și doririle aceluia ce din muncă și-a făcut un cult. Și e frumos.

O stațiune balneară părăsită

Am plecat a doua zi cu același autobuz ce purta numărul prefecturii de Bistrița, deși n-a comis nici un delict și s-a născut în străinătate. Trecem prin satul copilăriei lui Liviu Rebreanu, Maieru, - „satul neînțelegerilor”, remarcă un prieten – și ne oprim pentru a lua apă minerală în cătunul Anieș, situat la gura râului cu același nume. Anieșul (Dombhát) a fost o vestită stațiune balneară din întreg Ardealul, a cărei faimă a fost îngropată, poate definitiv, în cenușa veacurilor.

Băile erau cunoscute încă de la 1700, în întreg principatul Ardealului. Erau cercetate de întreaga elită a țării. Contele Gavril Bethlen, baronul Petru Banffy, contele Ladislau Teleki, senator Tokelt, etc., erau tot atâtea figuri de magnați unguri care, în secolul al XVIII-lea, țineau să-și petreacă timpul aici la băile de la Anieș, în tăcerea Munților Rodnei. În 1775, 23 iunie, vine de la sfîntește însuși episcopul greco-catolic Grigore Maior. În 1818 se repară și largesc toate edificiile, așa că reputatul medic clujean Daniel Pataki scrie cu drept cuvânt în revista „Nemzeti Társalkodó” că „la Dombhát nobilimea ardeleană își petrece minunat de

PE SOMEȘ ÎN SUS ...

bine; sunt cele mai felurite distracții și cântă veșnic muzica”.

Revoluția anului 1848, indiferența conducătorilor, ridicarea băilor de la Sângeorz-Băi (la distanță de abia 8 km.) au fost tot atâtea cauze care au determinat înmormântarea renumitelor băi de la Anieș. Azi doar ruinele clădirilor și apa minerală (după unii medici mult mai bună ca cea de la Sângeorz) sunt urmele unei vieți apuse.

... Mașina înaintează gâfâind, intrând în istoricul târg al Rodnei.

Târgul Rodna

Un târg ca cele moldovenești, cu ulițe strâmbe, strâmte și murdare, cu case din lemn ori piatră îndopate de praf și tuberculoză. Un târg cu intrigi „domnești”, cu unguri încăpățânați și inspectori veșnic în vânătoare după descoperirea „jafurilor”. Dar peste clica intereselor mărunte se ridică câțiva bărbați care fac cinste Rodnei. E prim-pretorul Emil Dumitru care nu cruță nici odihna pentru a ridica satele văii Rodna din „somniașul grăniceresc” de generații. E „trinitatea” tinerilor intelectuali I. C. Theodoru, judecător, dr. Moldovan și dr. Petreanu, veșnic preocupați de gândul ridicării Rodnei, dr. Aurel Jucan, E. Domide, dr. Login, etc.

În Rodna s-a isprăvit cu autobuzul. De aici va trebui să plecăm cu o trăsură ori „per pedes”.

Izvorul băilor

Însoțit de simpaticul tânăr dr. Emil Petreanu, medic de circumscripție și de cond. Tehnic Efrem Pseniță, șeful minelor Rodna, înaintăm cu trăsura pe Izvorul băilor, pe o zi cam învrăjbită.

Drumul e o frânghie îngustă albă ce leagă printre brădet Rodna și Valea-Vinului.

La poalele vârfului Corongișul se ridică silueta Văii Vinului cu fermecătoare case din lemn și femei de munte. Aici frumusețea naturii e egalată de realizările omului. Și d. Petreanu ține să-mi arate, cu satisfacția omului ce a muncit, tot ce face șederea aici o plăcere. Peste tot domnește o liniște solemnă. Îți face impresia că ești într-un templu. Un templu al rugii și odihnii. În jur cât vezi cu ochii e numai brădet. Te îndrăgește, te înconjoară, te însoțește. E jos, e sus, lunecă în tine aceiași melodii – a bradului.

Cărarea ce duce în vârful Ineului urcă tot mai sus. Pe alocuri se abătea afară printre stânci pleșuve. Urcăm veseli pe spinarea uriașilor încremeniți în zări fumurii, ce păstrează ecouri din adâncimi de veacuri – respirări seculare.

În treacăt am vizitat instalațiile minelor Statului părăsite de brațele muncitoare, precum și colonia minerilor, unde în casele părăsite se va instala un regiment de vânători.

Cerul era încruntat și nu peste mult ne surprinde e furtună. Cerul de plumb își năpustește puhoiul de apă cu fulgere și trăsnete peste capetele noastre.

Când ploaia a încetat și soarele a alungat negura în pădure eram pe Ineu.

Din văile fumeștănd se ridica ocrotitor și blajin sufletul Munților Rodnei, cu abur de doină¹.

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul IX, 1935, nr. 102 (joi 15 august), p. 3 (articolul este semnat - m.ș. -).



**BISERICĂ
ȘCOALĂ
SOCIETATE**

GRAZ

- iunie 1870 -

Dr. ARTEMIU PUBLIU ALEXI



Situația așa-numitei Austro-Ungaria din ce în ce devine tot mai încurcată; minunatul și prefăcutul făt al nemernicului Beust e în agonia morții; dualismul și-au pierdut toate puterile; Austria nu mai poate sta numai pe două picioare, îi mai trebuie și o cârjă, de care să se reazăme, astfel vom vedea în scurt din Austria un tripartitum sau un minunat trialism; pentru că, vezi doamne, frații de cruce, germanii și cu ungurașii noștri nu se simțesc destui de puternici spre a domni peste prada împărțită în anul 1867. Aceste două elemente însetate de domnie și apăsare aflându-se în minoritate singure nu-și pot îndeplini dorințele și tendințele mârșave de a deznaționaliza și ruina pe celelalte naționalități; - deci vor să și-l ia ajutor. Aceste două elemente hămnisite de a suge și mulge popoare întregi, fără de a

le oferi alte considerații, decât ca și cum aceste popoare întregi, fără a le oferi alte considerații, decât ca și cum aceste popoare ar fi numai pentru aceea create aici pe acest pământ, ca să satisfacă și satură ambițiile lor fără margini și fără cumpăt: - vor să-și ia de aliați pe poloni, crezând că dacă dualismul nu a fost în stare a ține în jug și a sugruma pe celelalte elemente slave și române, trialismul va putea căptuși orice încercare de luptă și va pune căluși în gură la toți reclamatorii drepturilor divine, ai libertății, acuități și independenței naționale; firește toate acestea vor să le realizeze în numele celei mai liberale constituții, în numele libertății și dreptății; sărmana libertate! Vai și amar de tine constituție liberală!!!

La venirea lui Potoki et cons. la minister, toată diplomația europeană aștepta cu încordare să vadă ce direcție va lua, și încât va satisface pretențiilor și dorințelor celorlalte naționalități, chiar și aceste din urmă îl salută ca pe un împăcător și salvator al Austriei, cu atât mai vârtos, căci înainte de apucarea frânelor se arătau de amici ai federalismului și ai popoarelor, br. Petrino fu atunci acel copil brav care făcu în senatul imperial amendament pentru extinderea autonomiei pretinse de poloni peste toate țările Austriei, cu alte cuvinte inaugurarea federalismului. Și ce au făcut acest cabinet până acum? Încât au satisfăcut dreptelor pretenții ale celorlalte popoare? Răspunsul e foarte ușor și simplu. Din toate pur parleurile avute cu cehii, polonii, feudalii, etc., din toate conferințele și călătoriile lui Potoki

și Petrino prin Praga, au rezultat o nimica; aici s-ar putea aplica foarte bine zis-a latina: parturiunt montes et nascitur ridiculus mus. Dar totuși au produs mai mult decât o nimica, căci monstrul cu două capete vor să-i mai adauge unul, pentru că unui monstru oricum, dar mai bine îi stă cu trei decât cu două capete. Inaugurarea trialismului e la ușă. Neamțul și unгурul luându-și de ajutor și pe polec vor a domni peste celelalte popoare și de aici înainte tot cu acel nesaț și arbitriu, pe contul și ruinele celorlalte națiuni vor să-și fondeze aici Germania cea mare și tare, colea Ungaria care are să se extindă până la Marea Neagră și Prut, de nu cumva până la confinele consângenilor lor din Asia, de mai an și consângeni, iar colea anticul și renumitul regat polon. Astfel, celorlalte popoare care au contribuit încă foarte mult până acuma cu sânge și bani, la susținerea Austriei, li se pregătește în loc de ușurare, în loc de răsufare mai liberă, un organ furibund, un vifor înădușitor. Pregătiți-vă, dară, popoare umerii voștri spre mai departe la purtarea greutăților, a împilărilor și opresărilor înmulțite ale domnilor despoți; faceți loc în inimile și piepturile voastre pentru suferințe și suspine noi, până atunci până când din a dreptății și a acuității vă va umbri și pe voi, până când libertatea adevărată vă va întinde mâna de ajutor, până va suna ora libertății și independenței tuturor națiunilor.

Da! Popoarele apăsate și nedreptățite, națiunile căzute în ghearele despotismului se vor lupta tot cu acel curaj, tot cu acea pasiență, tot cu acea rezoluție și devotament pentru cauza lor; se vor lupta, zic, pe toate cărările permise de lege și de demnitatea omenească, până ce pretențiile și aspirațiile lor juste, bazate pe cele mai sacre drepturi ale naturii vor fi realizate; popoarele maltratate își vor continua lupta, fiind sigure de triumf, pentru că aliații lumești, pe care nimeni nu-i poate învinge: dreptatea, acuitatea și libertatea, dezvoltarea progresului umanității și principiul de independență și unitate națională sunt pe partea popoarelor, sunt aliații lor invincibili, iar cei ce încearcă a se opune cursului acestora, se aruncă de bunăvoie în groapa piericunii, pentru că se luptă contra naturii, ce chiar atât de absurd este că și încercarea de a opri cursul natural al Dunastrului. Victoria popoarelor ce luptă, e sigură!

Lupta popoarelor nedreptățite și apăsate din ce în ce se poartă cu mai mare audiență și înverșunare și aceasta nu numai aici, ci chiar și în împărăția cea vestită a unгурului; mișcările din Transilvania sunt cu atât mai interesante și demne de a lua de toate notiță, pentru că lumea civilizată din depărtare, astfel e informată ca și când în țara lui *Andrássy* ar domni cel mai mare liberalism și cea mai mare îndestulare. Să mergem numai pe un moment în Croația.

Simptomele de nemulțumire și neîndestulare din ce în ce se înmulțesc; demonstrațiile opoziției devin din ce în ce mai amenințătoare. Căci ce înseamnă adresele de încredere lui Stroszmayer, curse din toate unghiurile țării, banchetul opoziției din parcul Maximir, parastaturile pentru fericitul Jallacic, demonstrațiile de la serbarea onomasticii lui Jallacic, purtarea tricolorului și a penelor roșii, nefrecventarea prelegerilor de la facultatea juridică, abdicarea celor 10 profesori cu dr. Starevics în frunte – cunoscutul pamfletist – intervenirea și interpelările unei deputațiuni de cetățeni lui Rauch Zlatarovic, călătoria unei alte deputațiuni la Viena, faimele inspiratoare de frică din granița militară despre fierberile domnitoare acolo, asprele frecări ale părților dinlăuntru și dezbinările iscate în castrele unioniștilor, - ce înseamnă zic toate aceste simptome pipăite, decât ca un organ mare este în apropiere, ce se va descărca îndată ce frecările de partide vor ațâța scânteia pasiunilor politice și o vor preface în flacăra. Nu e mirare dară, când păpușile despotismului unguresc încep a tremura de frică, numai la mișcările și nemulțumirile Croației, dar apoi a românilor, sârbilor, etc.?

Iată ce răspund croații lui *Andrássy* (după o corespondență din Agram al ziarului „Politik” din Praga): *Andrássy joacă un joc de tot audace și copilărească, însă noi ne uităm*

GRAZ – IUNIE 1870

în cărțile de joc. El dorește ca companionii lui să ne scoată din calea legală, ca așa să ne poată năpădi cu honvezii lui asupra Croației ca să ne răpească și puțină autonomie contopind-o în magyar – orszagul-ul lor. Însă amar se înșală Andrassy. Croatul niciodată nu va frânge neclătita lui credință către casa domnitoare; niciodată nu va întoarce armele în contra dinastiei, ceea ce ungurii au făcut-o de atâtea ori. Spre conservarea drepturilor lor sacre, a libertății și raționalității sale va ști pune în caz de lipsă și 100.000 de baionete grănicere în picioare și va ști nimeri călcâiul lui Achile al Ungariei. Laudă providenței, căci mai trăiesc brațele fidelilor noștri aliați din nord, de pe vârful Carpaților, în est în Transilvania, înconjurată de Carpați și în sud, în țara de jos de lângă Tisa și Dunăre, în Bacska și Banat. Oare ce vor zice supremațiștii din Pesta la astfel de declarații? Știu, că nu le va suna bine la urechi.

Nici românii nu trebuie să doarmă, ci să continue lupta cu fortitudine și perseverență, căci scopul luptei e nobil și sfânt, iar triumful lui deși poate târziu, e sigur; pentru că cel ce se luptă pentru adevărata liberare, pentru dreptate, egalitate și independență națională, nu poate să piardă lupta; nu trebuie să ne descurajăm pentru vitregia momentană a timpului, ci să punem umăr la umăr; să fim siguri, că adevărul și dreptatea vor fi învingătoare. Dumnezeu cu noi și cauza noastră¹!!!



¹ Gazeta Transilvaniei, Brașov, Anul XXXIII, 1870, nr. 47, p. f. n. (Articolul este semnat cu pseudonimul Publiu)

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

OCTAVIAN LUNGU¹

Exploatarea pădurilor

Când am analizat statutele Societății „Regna”, am arătat că, în baza art. 11 din statute, Societatea avea numai dreptul de exploatare al tuturor parchetelor scadente din pădurile grănicerești. Asupra fondului, Societatea „Regna” n-avea nici un drept de proprietate. Acest fapt este foarte important din punct de vedere juridic, neputându-se urmări sau expune decât averea din patrimoniul Societății și în nici un caz bunurile funciare.

Societatea „Regna” trebuia să plătească în temeiul art. 11 Direcțiunii silvice prețul de estimare al lemnului rotund anual exploatat. I se zice preț de estimare deoarece la sfârșitul fiecărui an, comisia de opt fixa prețul la tulpină după anumite criterii (calitatea lemnului, distanța până la fabrici, conjunctura lemnului).

În cele ce urmează vom arăta cantitățile de lemn rotund exploatate de către Societatea „Regna”, precum și prețurile la tulpină, plătite Direcțiunii silvice din Bistrița, ca administratoare a averilor grănicerești.

Am indicat în altă parte că până la îndeplinirea tuturor formelor legale pentru constituirea Societății „Regna”, Direcția silvică a exploatat în anul 1925 o parte din parchetele scadente în regie proprie.

Întrucât gestiunea anului 1925 a serviciului Regiilor de pe lângă Direcțiunea silvică, a fost în întregime (activul și pasivul) predată Societății „Regna”, vom arăta cantitatea lemnului rotund exploatat în anul 1925.

În tabloul publicat în continuare, vom indica locurile de exploatare ale lemnului rotund, cantitatea exploatată și recepționată, cât și prețul unitar, urmând să analizăm mai amănunțit variațiunile, când vom analiza bilanțurile și conturile de profit și pierdere, din punct de vedere dinamic.

Lemnul rotund exploatat de Societatea „Regna” și recepționat de la Direcția silvică:

Locul de exploatare Anul 1925	Lemn rotund m ³	Prețul la tulpină unitar	Total lei
Coșna	5.370,26	184,37	990.156,54
Izvorul-Someșului	10.283,61	158,60	1.631.060,80
Ilva-Mică	35.991,23	212,00	7.630.140,76
Total	51.645,10	198,48	10.251.358,10

¹ Octavian Lungu, *Exploatarea pădurilor grănicerești din Bistrița-Năsăud – Teză de doctorat*, București, 1935, pp. 165-176.

OCTAVIAN LUNGU

Locul de exploatare Anul 1930	Lemn rotund m ³	Prețul unitar	Total lei
Coșna	28.093,39	123,73	3.476.113
Ilva-Mică	67.912,75	83,47	5.668.735
Valea-mare	23.245,02	102,71	2.387.555
Dornișoara	19.191,08	125,20	2.402.632
Fiad	12.365,50	30,15	372.845
Susenii-Bârgăului	2.528,73	154,37	390.357
Total	155.336,47	94,62	14.698.235

Recapitulație

Anul 1925	51.645,10	198,48	10.251.358,10
Anul 1926	136.912,22	192,43	26.347.305,08
Anul 1927	289.441,82	178,95	51.795.723,73
Anul 1928	300.615,78	173,36	52.116.943,67
Anul 1929	221.045,09	175,34	38.758.741,00
Anul 1930	155.336,47	94,62	14.698.235,00
Total	1.154.996,48	167,94	193.968.306,58

Tot în acest interval de timp s-au exploatat și foioase, în special fag, și anume:

Locul de exploatare Anul	Lemn rotund m ³	Prețul unitar	Total lei
Anul 1925	8.871,20	17,00	150.810,40
Anul 1926	11.423,12	17,48	199.710,08
Anul 1927	11.397,53	17,11	194.889,97
Anul 1928	31.873,19	16,17	515.602,87
Anul 1929	29.903,76	24,99	747.176,00
Anul 1930	16.757,00	14,80	247.964,00
Total	110.225,80	18,65	2.056.153,31

Vedem că prețul mediu atât pentru rășinoase cât și pentru foioase a variat în decursul timpului și nici pentru aceeași perioadă de timp nu este egal, fiind în funcție, după cum am amintit în altă parte, de calitatea lemnului și de mărimea cheltuielilor de transport.

La exploatările lemnului rotund de esență rășinoasă au fost angajați în majoritate muncitorii localnici, pe când la exploatarea foioaselor se aduceau muncitori din județul Sălaj.

În privința cantităților exploatate, am luat anii 1925-1930, din cauză că această perioadă este cea mai caracteristică pentru întreprinderea „Regna”.

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

Activitatea Societății „Regna” o putem împărți în două epoci, prima epocă cuprinzând intervalul de timp de la 1926-1929, adică până la izbucnirea crizei economice mondiale, iar a doua epocă începând cu anul 1930 și până în anul 1932, când întreprinderea „Regna” a intrat în lichidare. Pe lângă criza economică, înregistrăm și o criză specifică Societății „Regna”, însă despre această chestiune vom discuta în altă parte.

Din tablourile expuse vedem că Societatea „Regna” în decurs de cinci ani, socotind și cei 51.645,10 m³ lemn rotund de la serviciul Regiilor, a exploatat în total 1.154.996,48 m³. Pentru aceasta s-a plătit Direcției silvice, suma de lei 193.968.305,58.

Neglijând cantitatea exploatată în 1925, Societatea „Regna” a exploatat în decurs de cinci ani, în total 1.103.351 m³ lemn rotund, ceea ce reprezintă o medie anuală de 220.670 m³. Posibilitățile anual scadente, exceptând pe cele care nu s-au putut exploata din lipsa mijloacelor de transport, au fost exploatate conform prevederilor prevăzute în amenajamente.

În acest loc ținem să menționăm că pentru anul 1929 prețul mediu la tulpină a fost fixat la suma de lei 233,77 pe m³. Izbucnind criza economică și scăzând în mod brusc prețul materialului lemnos, comisia de opt s-a văzut silită de împrejurări să reducă prețul la tulpină, fixând pentru cei 221.045,09 m³ lemn rotund în loc de lei 51.011.565, suma de lei 38.758.741, adică un preț mediu de lei 175,34 în loc de 230,77. făcându-se această reducere, s-a micșorat pentru anul 1929 suma ce trebuia plătită Direcției cu lei 12.252.824. Acest fapt e foarte important și caracteristic, căci rentabilitatea întreprinderii „Regna” era, pe lângă alte considerente, în mare parte în funcție de prețul la tulpină fixat de comisia de opt de pe lângă Direcția silvică. Acest lucru este comun tuturor întreprinderilor forestiere cumpărătoare de materie primă la intervale scurte.

Cu toate că prețul la tulpină pentru anul 1929 a fost ulterior redus în urma împrejurărilor amintite, Societatea „Regna” a încheiat bilanțul în primul an de criză cu o pierdere considerabilă. Această chestiune o vom relua la timpul său.

Cheltuieli de exploatare

Pe lângă prețul la tulpină, la exploatarea pădurilor mai avem următoarele cheltuieli de exploatare:

1. Preț la tulpină pe metrul cub.
2. Exploatarea lemnului:
 - a. fasonat;
 - b. corhănit;
 - c. tras la rampă, schele;
 - d. încărcat în vagon c. f. f.;
 - e. descărcat la fabrică;
 - f. plutărit;
 - g. câștigul antreprenorului.
3. Salarii forestiere.
4. Cheltuieli diferite:
 - a. curățirea parchetului;
 - b. casa cercuală;
 - c. cheltuieli de recepție;
 - e. diverse cheltuieli.

Înmulțind aceste cheltuieli cu cantitatea exploatată și transportată, găsim prețul mediu de cost al lemnului rotund la depozitul de bușteni.

Nu am indicat prețurile, căci le vom arăta pentru anul 1929, pentru fiecare fabrică. E

OCTAVIAN LUNGU

suficient să amintim că Societatea „Regna” ținea evidența pentru fiecare parchet în curs de exploatare, iar după terminarea lucrărilor și după ce se efectua și transportul, se calcula prețul de cost în borderouri speciale. La sfârșitul anului, borderourile erau recapitulate într-un borderou general, obținându-se prețul mediu de cost al lemnului rotund exploatat în anul de gestiune.

În contabilitate, toate cheltuielile făcute pentru exploatările forestiere și specificate mai sus, obținându-se pentru fiecare categorie; lemne de foc, șindrile, draniță, claviatură, cioplitură, ruzi, pari de vie, traverse, prețul de cost pe unitate de măsură.

La exploatările lemnului rotund de esență rășinoasă, au fost angajați cu preferință și în majoritate muncitorii localnici.

În anul 1929 s-au exploatat în total 221.045,09 m³ lemn rotund de esență rășinoasă.

Iată pentru acest an cheltuielile pentru obținerea lemnului rotund de la locurile de exploatare până la depozitele de bușteni.

Pentru simplificare, nu vom indica fiecare parchet în parte, ci vom arăta la un loc cantitatea de lemn rotund exploatată pentru fiecare fabrică de cherestea:

Fabrica de cherestea Ilva-Mică

38.748,13 m³

a. preț la tulpină	lei	199,00
b. fasonat și corhănit	lei	78,76
c. tras la rampă	lei	54,80
d. câștigul antreprenor	lei	4,13
e. salarii forestiere	lei	5,09
f. <u>exploatarea c. f. f.</u>	lei	<u>76,29</u>
Total:	lei	<u>418,07</u> x 38.748,13 m ³ lei 16.199.431

Fabrica de cherestea Valea-Mare

21.522,88 m³

a. preț la tulpină	lei	158,91
b. fasonat și corhănit	lei	79,57
c. tras la rampă	lei	86,14
d. câștigul antreprenor	lei	8,00
e. <u>salarii forestiere</u>	lei	<u>12,92</u>
Total:	lei	<u>345,54</u> x 21.522,88 m ³ lei 7.437.016

Fabrica de cherestea Fiad

17.432,51 m³

a. preț la tulpină	lei	81,00
b. fasonat și corhănit	lei	73,00
c. tras la rampă	lei	64,41
d. câștigul antreprenor	lei	9,11
e. salarii forestiere	lei	4,97

 EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂȘĂUD

f. exploatarea c. f. f. lei 24,39
 Total: lei 256,88 x 17.432,51 m³ lei 4.478.063

Fabrica de cherestea Susenii-Bârgăului

36.707,79 m³

a. preț la tulpină lei 153,28
 b. fasonat și corhănit lei 69,71
 c. tras la rampă lei 121,59
 d. câștigul antreprenor lei 6,25
 e. salarii forestiere lei 6,28
 f. exploatarea c. f. f. lei 30,67
 Total: lei 387,78 x 36.707,79 m³ lei 14.234.547

Uzina Dornișoara

34.508,89 m³

a. preț la tulpină lei 212,00
 b. fasonat și corhănit lei 73,28
 c. tras la rampă lei 63,95
 d. câștigul antreprenor lei 26,33
 e. salarii forestiere lei 8,69
 Total: lei 384,25 x 34.508,89 m³ lei 13.260.040

Fabrica de cherestea Vatra-Dornei

72.124,89 m³

a. preț la tulpină lei 184,03
 b. fasonat și corhănit lei 70,00
 c. tras la rampă lei 60,00
 d. câștigul antreprenor lei 8,58
 e. salarii forestiere lei 5,28
 f. plutărit lei 106,05
 Total: lei 433,94 x 72.124,89 m³ lei 31.297.875

Recapitulatie

Ilva-Mică	m ³	38.748,13	a lei	418,07	lei	16.199.431
Valea-Mare	m ³	21.522,88	a lei	345,54	lei	7.437.016
Fiad	m ³	17.432,51	a lei	256,88	lei	4.478.063
Susenii-Bârgăului	m ³	36.707,79	a lei	387,78	lei	14.234.547
Dornișoara	m ³	34.508,89	a lei	384,25	lei	13.260.040
Vatra-Dornei	m ³	<u>72.124,89</u>	a lei	433,94	lei	<u>31.297.875</u>
Total	m ³	<u>3.221.045,09</u>			lei	<u>86.906.972</u>

OCTAVIAN LUNGU

Pentru anul 1929 cheltuielile de exploatare ale lemnului rotund, în care se cuprinde și prețul la tulpină, sunt în medie în sumă de lei 393,16 pe m³.

Lemnul rotund exploatat pentru uzina din Vatra-Dornei prezintă prețul de exploatare cel mai ridicat, justificat prin cheltuielile de întreținere a instalațiilor de plutărit și costul plutăritului pe râul Bistrița-Aurie, Dorna și Neagra.

Plutăritul ar trebui să coste mai puțin decât exploatarea căilor ferate forestiere, cu toate acestea vedem că revine pentru 1 metru cub lemn rotund transportat cu plutele, 106,05 lei pe m³, pe când transportul pe căile ferate forestiere Ilva-Leșu costă lei 76,29 și la Susenii-Bârgăului lei 30,67 pe m³.

Nici cheltuielile de transport pe căile ferate forestiere nu pot să fie egale, căci ele sunt determinate de distanța de parcurs și alte considerente locale.

Analizând în acest loc, cheltuielile de exploatare ale lemnului rotund, să arătăm și natura cheltuielilor de exploatare a căilor ferate forestiere, cât și cheltuielile plutăritului.

Cheltuielile de regie pentru exploatarea căilor ferate forestiere

1. Administrație și mișcare.
 - a. O parte din salariul șefului de uzină.
 - b. Funcționari de birou.
 - c. Leafa cantonierilor.
 - d. Leafa șefilor de tren.
 - e. Leafa picherilor.
 - f. Diverse gratificații, cheltuieli de deplasare și cheltuieli neprevăzute.
2. Tracțiune.
 - a. Plata mecanicilor conducători de locomotivă.
 - b. Plata fochiștilor.
 - c. Plata revizorilor de vagoane.
 - d. Plata frânarilor.
 - e. Combustibil, lemne de foc, cărbuni, benzină.
3. Atelier.
 - a. Plata șefilor mecanici.
 - b. Plata lăcătușilor.
 - c. Plata strungarilor.
 - d. Plata fierarilor.
 - e. Plata tâmplarilor.
 - f. Plata altor lucrători.
4. Întreținerea și repararea liniilor ferate.
 - a. Diferite materiale tehnice.
 - b. Întreținerea clădirilor.
5. Diverse impozite și taxe.
 - a. Taxa de circulație pentru Ministerul Comunicațiilor.
 - b. Diferite taxe și impozite.
6. Amortizări.

 EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRITA-NĂSĂUD

a. Cota de amortizare a instalațiunilor c. f. f.

7. Diferite cheltuieli.

a. Diferite cheltuieli neprevăzute ivite prin forță majoră sau în urma altor împrejurări.

N-am indicat sumele cheltuite cu exploatarea căilor ferate forestiere căci ele se cuprind în cheltuielile de exploatare a lemnului rotund. Cheltuielile de exploatare a căilor ferate forestiere se repartizează la sfârșitul anului, pe cantitățile de lemn rotund transportat, obținându-se astfel cheltuielile de exploatare a căilor ferate forestiere înguste (decauviluri) pe m^3 .

Iată natura cheltuielilor făcute cu întreținerea instalațiunilor de plutărit, precum și de costul plutăritului:

1. Cheltuieli de întreținere¹.

a. Cheltuieli de pază.

b. Manipularea barajelor.

c. Repararea și refacerea barajelor.

d. Construirea lucrărilor de apărare a malurilor.

e. Diferite lucrări pentru înlesnirea plutăritului.

2. Cheltuieli de exploatare.

a. Plata muncitorilor.

b. Diferite materiale.

Pentru o plută se întrebuințează următoarele materiale:

1. Cablu de oțel de circa 8 kg.

2. Lemn rotund pentru chingi, circa $0,033 m^3$.

3. Lemn rotund pentru juguri, circa $0,120 m^3$.

4. Lemn rotund pentru cârme și cuie de lemn circa $0,346 m^3$.

5. Diverse impozite și taxe.

a. Taxa către serviciul apelor.

6. Amortizări.

a. Cota anuală de amortizare, repartizată pe cantitatea de m^3 .

O plută conține circa $18-20 m^3$ lemn gros și circa $10-15 m^3$ lemn subțire.

Râurile aparțin domeniului public, așa încât după îndeplinirea formalităților prevăzute în legea energiei, toate firmele interesate pot exercita plutăritul în calitate de coplutitoare.

Pentru fiecare curs de apă există un prim concesionar care execută toate lucrările de investiție și întreținere. În urma unei anchete făcută toamna de către serviciul apelor, se stabilesc cheltuielile efective, cât și cota de amortizare și acestea sunt suportate de toți coplutitorii în proporția cantității de lemn rotund plutărit.

¹ Întreprinderile particulare 1934 prof. dr. C. Bungețianu.

ASPECTE PRIVIND AGRICULTURA ÎN LOCALITATEA SÂNGEORZ-BĂI ÎN PERIOADA 1919-1929

Dorin Dologa

În primul deceniu al perioadei interbelice România a pierdut teren în ceea ce privește dezvoltarea agriculturii. Producția de cereale a României era de 9,2 milioane de tone în anul 1919 și de 13,6 milioane de tone în anul 1929¹. Deși producția de cereale a crescut, în perioada 1911-1915 producția medie de cereale în Vechiul Regat era de 11,7 milioane de cereale anual². Astfel, deși România și-a dublat teritoriul, în anul 1929 producția de cereale era doar cu puțin mai mare față de aceea de dinainte de Primul Război Mondial, ea crescând cu doar 1,9 milioane de tone.

În ceea ce privește productivitatea medie la hectar în România, ea a înregistrat o ușoară creștere în intervalul 1919-1929, dar a rămas sub nivelul celei de dinainte de Primul Război Mondial. Astfel în intervalul 1919-1924 producția medie în România era de 8,9 chintale la hectar la grâu, de 11 chintale la hectar la porumb, 8 chintale la hectar la orz, 7,9 chintale la hectar la ovăz și 72,2 chintale la hectar la cartofi. Prin comparație, în intervalul 1925-1929 producția medie în România era de 9,2 chintale la hectar la grâu, de 10,6 chintale la hectar la porumb, 9,3 chintale la hectar la orz, 9 chintale la hectar la ovăz și 98,7 chintale la hectar la cartofi³. Înainte de Primul Război Mondial, în perioada 1911-1915, productivitatea medie la hectar în Vechiul Regat era de 11,5 chintale la hectar la grâu, de 13,6 chintale la hectar la porumb, 10,4 chintale la hectar la orz, 9,5 chintale la hectar la ovăz și 81,6 chintale la hectar la cartofi⁴. Este adevărat că productivitatea la hectar era mai mare în Vechiul Regat față de cea din Transilvania și Bucovina, însă Basarabia avea o productivitate comparabilă față de cea din Vechiul Regat, astfel încât lucrurile se compensau într-o anumită măsură.

România a înregistrat în perioada 1919-1929 o producție cerealiară redusă și un randament la hectar slab din motive economice, dar și politice. Cauzele economice ale acestui fenomen se datorează slabei dotări tehnice a agriculturii, fragmentării exploatațiilor agricole și practicării de către țărani a unei agriculturi cu unelte primitive și fără respectarea regulilor agrotehnice (rotația culturilor, selecționarea semințelor, depozitarea corespunzătoare a recoltei). Cauzele politice ale slabei performanțe agricole românești se datorează unor politici economice haotice și inconsecvente. Astfel, în anul 1921 guvernul Averescu a promulgat *Legea motoculturii*, prin care se acordau facilități la importul tractoarelor și înlesniri la cumpărare agricultorilor și asociațiilor lor. În anul 1922 însă, guvernul liberal a abrogat legea și a reziliat contractele, motivul constituindu-l necesitatea echilibrării bugetului deficitar al statului⁵. Pe termen lung această decizie a fost una contraproductivă intereselor agriculturii românești, chiar dacă pe termen scurt a contribuit la echilibrarea bugetului.

¹ Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom, Iași, 2010, p. 226.

² *Ibidem*, p. 226.

³ *Ibidem*, p. 227.

⁴ *Ibidem*, p. 227.

⁵ *Ibidem*, p. 235.

În ceea ce privește localitatea Sângeorz-Băi, aceasta este situată într-o zonă cu relief de munte și deal, cu o climă rece, aceasta nefiind propice cultivării plantelor. Deși avea o populație numeroasă, localitatea Sângeorz-Băi dispunea de puține terenuri favorabile cultivării plantelor. În același timp, zona localității Sângeorz-Băi era organizată într-un sistem agro-zoo pastoral autarhic, în care gospodăriile țărănești produceau în special pentru asigurarea consumului propriu și doar o mică parte a producției acestora era destinată pieței. În aceste condiții interesul pentru creșterea producției agricole era redus. Astfel, nici condițiile geografice și nici sistemul economic existent la Sângeorz-Băi la sfârșitul Primului Război Mondial nu era favorabil dezvoltării agriculturii.

În toamna anului 1918 și în primăvara anului 1919 la Sângeorz-Băi au fost însămânțate 9 iugăre (5,22 hectare) de teren cu grâu, 450 iugăre (261 hectare) cu porumb, 11 iugăre (6,38 hectare) cu orz, 680 iugăre (394,4 hectare) cu ovăz, 32 iugăre (18,56 hectare) cu cartofi și 1 iugăr (0,58 hectare) cu in. Producția medie era de 460 kg de orz și 150 kg de sămânță de orz la 1 iugăr (0,58 hectare) de teren cultivat cu orz. La Sângeorz-Băi existau 4 iugăre (2,32 hectare) de fânețe artificiale (cultivate cu lucernă, trifoi, sparțetă) și 11.014 iugăre (6.388 hectare) de fânețe naturale. Aici existau de asemenea și 3 iugăre (1,74 hectare) livezi de pruni¹. Deși zona Sângeorz-Băi era una cu o climă rece, se cultiva inul, pentru că acesta era necesar pentru confecționarea hainelor cu care se îmbrăcau țăranii.

În anul 1929 la Sângeorz-Băi au fost cultivate 8 hectare de teren cu grâu, 461 hectare cu porumb, 17 hectare cu orz, 496 hectare cu ovăz și 17 hectare cu cartofi. Producția medie era de 875 kg de grâu la hectar, 600 de kg de porumb la hectar, 680 kg de orz la hectar, 722 kg de ovăz la hectar, 6.800 kg de cartofi la hectar. Se obțineau de asemenea 1.200 kg de paie de grâu la hectar, 1.300 kg de paie de orz la hectar și 2.500 kg de paie de ovăz la hectar. Productivitatea la hectar era mult mai redusă decât cea din România. În perioada 1925-1929 producția medie în România era de 920 kg de grâu la hectar, 1 060 de kg de porumb la hectar, 930 kg de orz la hectar, 900 kg de ovăz la hectar și 9.870 kg de cartofi la hectar². La Sângeorz-Băi existau 5 hectare de fânețe artificiale și 3.868 hectare de fânețe naturale. Producția medie era de 3.000 de hectare de fânețe artificiale la hectar și 1.433 kg de fân la hectar. La Sângeorz-Băi existau de asemenea 1,25 hectare de livezi de pruni, 2,5 hectare de livezi de meri și 1,5 hectare de livezi de peri și alți pomi roditori. Producția medie era de 1 500 kg de prune la hectar, 1 000 kg de mere la hectar și 1.500 de kg de pere și alte fructe la hectar³. Raportată la condițiile de climă și relief de la Sângeorz-Băi, productivitatea înregistrată în agricultură era una normală. Deoarece terenul era deluros, lucrările agricole nu se puteau efectua cu ajutorul mașinilor, astfel că întreaga muncă agricolă se executa manual. În aceste condiții munca depusă pentru cultivarea plantelor valora mai mult decât produsele obținute. În anul 1920 plata muncii pentru cultivarea plantelor la Sângeorz-Băi era de 50-150 de coroane pe zi și hrană pentru un bărbat și 30-100 de coroane și hrană pentru o femeie. Costurile muncii depuse pentru cultivarea plantelor erau mai mari decât cele ale produselor obținute⁴. Cultivarea plantelor la Sângeorz-Băi însemna multă muncă depusă și beneficii puține. Aceasta era o activitate nerentabilă. Deficitul înregistrat era acoperit de beneficiile obținute din creșterea animalelor, aceasta din urmă fiind o activitate rentabilă. Creșterea vitelor reprezenta principala sursă de venituri a populației⁵. La târgul de vite de la Rodna din

¹ Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud (în continuare ANBN), Fond *Consilieratul Agricol al Județului Năsăud*, dosar 1/1919, ff. 135, 136.

² Bogdan Murgescu, *op. cit.*, p. 227.

³ ANBN, Fond *Consilieratul Agricol al Județului Năsăud*, dosar 440/1929, ff. 192, 193, 194.

⁴ *Ibidem*, dosar 68/1920, f. 3.

⁵ *Ibidem*, f. 3.

ASPECTE PRIVIND AGRICULTURA ÎN LOCALITATEA SÂNGEORZ-BĂI ÎN
PERIOADA 1919-1929

5-7 august 1920 vitele de muncă și vacile cu lapte s-au vândut cu un preț bun¹. Piața locală avea însă o capacitate restrânsă, ea neputând absorbi cantitatea de vite care ar fi putut fi valorificată prin vânzare. În anul 1929 locuitorii din Sângeorz-Băi aveau disponibile pentru vânzare 130 de vite mari (boi, vaci, junci, juninci, tauri) și 1.500 de animale mici (oi, porci, capre)². Locuitorii din Sângeorz-Băi își întregeau veniturile prin exploatarea lemnului, lucrând la pădure și în atelierele de cherestea. Câștigurile obținute în atelierele și fabricile de exploatare a lemnului erau mai mari decât cele realizate în agricultură³.

În perioada 1919-1929 au crescut suprafețele cultivate cu păioase. Acest lucru se datorează creșterii populației localității Sângeorz-Băi în general, dar și a forței de muncă în special, ca urmare în primul rând a întoarcerii soldaților mobilizați în Primul Război Mondial. Populația localității Sângeorz-Băi a crescut de la 3.590 de locuitori în anul 1920 la 3.812 locuitori în anul 1930⁴. Astfel, în perioada 1920-1930 populația localității Sângeorz-Băi a crescut cu 222 de persoane. În decursul Primului Război Mondial din Localitatea Sângeorz-Băi au fost mobilizați și trimiși pe front un număr de 798 de locuitori⁵, mai mulți decât din orice altă localitate din Județul Năsăud. Creșterea suprafețelor cu păioase s-a datorat refacerii parțiale a șeptelului de animale, puternic afectat de rechizițiile din Primul Război Mondial, în special în ceea ce privește caii și porcii. Cum lucrările privind cultivarea plantelor de efectuau cu ajutorul animalelor, boi și cai, creșterea numărului acestora a avut ca efect sporirea suprafețelor cultivate cu cereale. În anul 1921 în comuna Sângeorz-Băi existau 39 cai, 123 iepe, 9 cosluși⁶, 46 coslușe, 7 tauri, 710 boi, 517 junci, 1.054 vaci, 244 juninci, 383 viței, 385 vițele, 3 vieri, 89 scroafe, 306 purcei, 124 purcele, 412 berbeci, 1.600 cârlani, 9.691 oi, 1.686 mioare, 100 țapi, 39 vâlui, 2 478 capre, 60 vâluie, 1 bivoliță și 1 bivoliță junincă⁷. În anul 1929 aici existau 460 boi de tracțiune, 490 vaci cu lapte, 110 vite de tăiere, 240 junci, 301 juninci, 5 tauri, 300 cai, 6.439 oi, 170 porci și 1.400 capre⁸. În perioada 1921-1929 a crescut numărul cailor și al porcilor și a scăzut cel al boilor, vacilor, oilor și caprelor.

Suprafețele cultivate cu porumb au crescut substanțial. Porumbul are o utilitate mai mare decât a altor cereale, el fiind folosit atât pentru hrana oamenilor, cât și a animalelor. Creșterea suprafețelor cultivate cu porumb indică apariția gânderii capitaliste, a producției pentru comercializare, nu pentru consum propriu. O mică parte a producției de porumb revenea necesităților de hrană a oamenilor și animalelor, iar restul era destinată pieței. Creșterea suprafețelor cultivate cu cereale înseamnă că locuitorii comunei Sângeorz-Băi au fost mai bine hrăniți. Calitatea hranei s-a îmbunătățit. O parte din creșterea producției de cereale s-a regăsit în consumul propriu, al oamenilor.

Suprafețele cultivate cu cartofi au scăzut, pentru că ponderea cartofilor în consumul populației s-a redus, pe fondul creșterii producției de cereale. Oricum, cultivarea cartofilor era mai puțin dependentă de creșterea efectivelor de animale, pentru că, la nevoie, se putea face și numai prin săparea pământului, fără a apela la pluguri.

Suprafața livezilor de pruni a scăzut de asemenea, pentru că zona Sângeorz-Băi este

¹ *Ibidem*, f. 5.

² *Ibidem*, dosar 440/1929, f. 193 v.

³ *Ibidem*, dosar 68/1920, f. 3.

⁴ Ioan Sigmirean, Adrian Onofreiu, *Istoria Județului Bistrița-Năsăud în documente și texte (epocile modernă și contemporană)*, Editura „Răsunetul”, Bistrița, 2001, p. 26.

⁵ ANBN, Fond *Leon Bancu*, dosar 1, f. 1.

⁶ Specie de cai tărași.

⁷ ANBN, Fond *Consilieratul Agricol al Județului Năsăud*, dosar 78/1921, f. 8.

⁸ *Ibidem*, dosar 440/1929, f. 193 v.

DORIN DOLOGA

o zonă cu o climă rece, neprielnică pentru pomii fructiferi.

În perioada 1919-1929 la Sângeorz-Băi a crescut suprafața cultivată cu cereale, în special cu porumb. Sporirea suprafețelor cultivate cu cereale este legată de creșterea necesarului de hrană, ca urmare a creșterii populației, precum și a numărului de cai, cu ajutorul cărora se efectuau muncile agricole și porci, hrăniți cu porumb. Creșterea suprafețelor cu porumb este un indicator al apariției elementelor capitaliste la Sângeorz-Băi, a producției pentru piață. Din păcate în această perioadă nu a existat o politică economică coerentă, de sprijinire a dezvoltării agriculturii. Țăranii nu aveau asigurată desfacerea produselor obținute în gospodăria proprie, cereale și vite. Dezvoltarea agriculturii a rămas la latitudinea unor întreprinzători locali, ceea ce a avut ca urmare o dezvoltare lentă a agriculturii în această perioadă.



Constituirea în „Sindicat” a proprietarilor de vile din stațiunea balneo-climaterică Sângeorz-Băi, Năsăud

În seara zilei de 18 crt. proprietarii de vile și imobile din stațiunea balneo-climaterică au fost convocați la o consfătuire intimă în holul vilei „Haliță” pentru a discuta asupra actualei situații a stațiunii și ce ar trebui să se facă în viitor pentru ridicarea și modernizarea acestei stațiuni.

A prezidat d. N. Popescu, rectorul școlii politehnice din Timișoara, participând aproape toți proprietarii de vile și imobile: intelectuali și țărani.

După un schimb de vederi și lungi deliberări, s-a luat cu unanimitate hotărârea de a se înființa un „Sindicat al proprietarilor de vile și imobile din stațiunea Sângeorz-Băi”, alegându-se următorul comitet:

Președinte: d. Popescu, profesor, rectorul Politehnicii din Timișoara;

Vicepreședinte: dr. Alexandru Pop, notar public Cluj;

Secretar-casier: părintele Anton Buga din localitate;

Membri în comitet: d. Emil Mărcușiu, profesor Năsăud; dr. Emil Precup, directorul liceului din Gherla; dr. Leon Scridon, junior deputat; Anton Domide, profesor la liceul „Angelescu” Cluj; Sabin Sohorca; dr. Mircea Haliță, șeful spitalului din Oradea; dr. Gregoriu, profesor universitar, medic la Clinicile din Cluj; dr. Emil Buia, Satu-Mare și sătenii: Ion Lupșor, Artenie Alexi, Ion Șot, Solomon Cârțu, Anton Sfrânceu.

Societatea nou înființată are misiunea de a lua măsuri pentru o nouă și rațională exploatare a apelor minerale de la Sângeorz și o radicală transformare a stațiunii, făcându-se noi investiții și amenajări, conform cerințelor moderne. Aceasta, deoarece comuna politică, administratoarea și proprietara stațiunii este în imposibilitate de a susține realizarea unui astfel de program în care trebuie investit câteva zeci de milioane.

Menționăm că după toate probabilitățile, membrii sindicatului nou vor înființa o cooperativă cu banii lor personali care să conducă și subvenționeze executarea proiectelor necesare pentru modernizarea stațiunii care trebuie să se înceapă cât mai neîntârziat¹.

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul X, 1936, nr. 188 (25 august), p. 2.

Dr. Laurențiu Oanea - Din activitatea lui de parlamentar interbelic

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Laurențiu Oanea a fost omul epocii sale, punându-și toată priceperea la dispoziția românilor transilvăneni. Făcând parte din pleiada oamenilor care au înfăptuit Unirea, avocatul și omul politic, fost secretar al Adunării de la Alba Iulia, a acces la conducerea României. În mai multe rânduri, a îndeplinit funcția de deputat de Năsăud (1919¹, 1920, 1926, 1927), intrând după 1919 în Baroul de avocatură al județului Ilfov. De asemenea, în anul 1931 a îndeplinit funcția de senator².

Un demers al senatorului dr. Laurențiu Oanea pentru a promova apărarea intereselor grănicerești a fost editarea publicației *Granița*. Aceasta a avut un caracter particular, apărând doar un singur număr la data 10 iulie 1932, având redacția la Năsăud. Caracterul și conținutul era exprimat chiar sub titlu: „Organ pentru apărarea intereselor grănicerești”. Proprietar-editor a fost dr. Laurențiu Oanea, iar director prietenul său politic Dumitru Nacu³.

¹ Faptul că a îndeplinit funcții politice la București, după 1918, reiese și din telegrama adresată lui Alexandru Vaida-Voevod, la 5 martie 1919.

² Dr. Laurențiu Oanea, *Unirea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918*, Ediție îngrijită de dr. Felicia Aneta Oarcea, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2018, p. 16.

³ Fiu de grănicer din Năsăud, *Dumitru Nacu* a văzut lumina zilei la 18 martie 1892, în casa unor harnici plugari, fiind unul din cei 8 copii ai părinților Sofia și Dumitru. Dumitru Nacu urmează clasele primare la Năsăud, iar apoi liceul la vestitul Liceu Grăniceresc, unde în anul 1914 și-a luat bacalaureatul. În perioada următoare îl regăsim ca student la Academia de Drept din Pecs (Ungaria). Odată cu primul Război Mondial, amplificarea contradicțiilor dintre populația românească din Transilvania și oprimarea exercitată de guvernul ungar, îl determină, ca și pe alții, să treacă granița în România. Trecând prin multe peripeții, reușește să treacă pe la Vatra Dornei și Neagra Șarului, ajungând în final la București, unde se înscrie la Școala Superioară de Agricultură. După încheierea primului Război Mondial, Dumitru Nacu ocupă diverse funcții la nivelul Năsăudului și a județului. Astfel, în perioada 1926-1928, 1931-1932 și septembrie 1937-decembrie 1937 este primar al orașului Năsăud, fiind primul primar al orașului ca urmare a Decretului regal nr. 2465/25 septembrie 1925, Năsăudul până la această dată având denumirea de comună urbană. În anul 1933, după câștigarea alegerilor de către Partidul Național Liberal devine prefect al județului Năsăud cu capitala la Bistrița. Ca prefect, în primul mandat a organizat activitatea urbanistică a orașului Bistrița prin crearea parcului din jurul catedralei luterane. În perioada mandatului său se înființează peste 30 de școli. În anul 1937, candidează ca senator, fiind ales pe listele PNL, dar Guvernul Tătărăscu cade, neavând majoritatea parlamentară. Este perioada când se instaurează dictatura regală, iar mișcarea revoluționară ia amploare, apărând primele semne ale unei noi conflagrații mondiale, se trag noi linii de demarcație între state, se ignoră tratatul de pace de la Trianon, apar idei revanșarde, care pe lângă altele duc la odiosul Dictat de la Viena și alipirea Ardealului de nord Ungariei. După cedarea Ardealului, în anul 1940, D. Nacu este nevoit să se adăpostească la București, unde alături de alți refugiați înființează: „Asociația generală a refugiaților din Ardealul de nord” al cărei președinte este ales. După eliberarea Ardealului de nord este numit din nou prefect al județului Năsăud, însă pentru scurt timp, întrucât este promovat „Comisar general pentru lichidarea problemelor refugiaților”, cu gradul de ministru secretar de stat la Interne. Este ales din nou președinte al PNL, candidând la alegerile din 1946 pentru Parlament. După cum se cunoaște, alegerile au fost măsluite în favoarea coaliției aflate sub influența sovietică, iar ulterior partidele politice au fost desființate, în urma acestui fapt, între anii 1950-1954 este arestat din nou, de această dată de un

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Această dorință de apărare a intereselor grănicerești este prezentată chiar de pe pagina întâi, unde este publicat manifestul „Grăniceri, treziți-vă!”, pe care îl prezentăm în rândurile ce urmează:

De la înfăptuirea României Mari până în momentul când apare această gazetă de informații și de luptă grănicerească, în trei rânduri s-au abătut grele primejdii de pierzare ale averilor noastre grănicerești, lăsate nouă scumpă moștenire de strămoșii viteji.

1. În anul 1919 pe vremea fostului Consiliu Dirigent, șeful resortului agriculturii dr. Victor Bontescu și Societatea întreprinderilor forestiere din Cluj ale naționalităților de atunci, pe când la Marele Sfat din Sibiu se pregătea Decretul-Lege de reformă agrară, s-au ocupat serios cu luarea munților și pădurilor noastre. Numai mulțumită luptătorilor inimoși de atunci, între care pomenim pe regretații profesor Ioan Pecurariu¹, fost senator și Vasile Pahone², fost comisar guvernial, iar dintre vii pe Reverendisimul Vicar Haliță³, pe d-l Iulian

alt regim tiranic, regimul comunist, trecând prin temnițele din Aiud, Cluj și lagărele de muncă de la Poarta Albă, Medgidia, Cernavodă sau Mogoșoaia. Dumitru Nacu a decedat în iunie 1988, la frumoasa vârstă de 96 ani, fiind înmormântat și el în cimitirul „Comoara” din Năsăud (<http://www.rasunet.ro/un-erou-uitat-nasaudeanul-dumitru-nacu>).

¹ *Ioan Păcurariu* (1869-1930) a fost un delegat în Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, organismul legislativ reprezentativ al „tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească”, cel care a adoptat hotărârea privind Unirea Transilvaniei cu România, la 1 decembrie 1918. Ioan Păcurariu a finalizat studiile Facultății de Filosofie din Cluj, ulterior, activând ca profesor. Înainte de 1918, Ioan Păcurariu a fost președinte al Despărțământului Năsăud al ASTREI. După 1918, acesta a fost profesor la Năsăud. Conform unui proces-verbal datat la 4 noiembrie 1918, la Năsăud, Ioan Păcurariu a luat parte la o adunare de constituire a Comitetului Național și a Gărzii Naționale Române din Năsăud. În anul 1918, Ioan Păcurariu a fost membru al Consiliului Național Român Central, la nivelul localității Năsăud. Conform unui credențional datat la 27 noiembrie 1918, profesorul Ioan Păcurariu a fost ales delegat în Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, din 1 decembrie 1918, din partea cercului electoral Năsăud, alături de protopopul Eliseu Dan, avocatul Victor Onișor, avocatul Laurențiu Oanea și proprietarul Ioan Catarig Zăgrean. De asemenea, potrivit unui proces-verbal datat la 28 noiembrie 1918, numele lui Ioan Păcurariu apare menționat, în calitate de președinte al Reuniunii române de cântări din Năsăud, în cadrul unei adunări în care s-a propus alegerea a doi delegați din partea acestui organism, și anume, alegerea lui Victor Motogna și a lui Augustin Bena. Se remarcă și o scrisoare pe care Iulian Marțian, comandant al Gărzii Naționale din Năsăud, i-a trimis-o lui Ioan Păcurariu, la data de 15 iulie 1919, cu privire la plata hranei și băuturii membrilor Gărzii Naționale Năsăud. După 1918, a fost senator în Senatul României (https://ro.wikipedia.org/wiki/Ioan_Păcurariu).

² *Vasile Pahone* (n. 1869, Rusu Bârgăului - d. 1931, Bistrița) a fost un deputat în Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, organismul legislativ reprezentativ al „tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească”, cel care a adoptat hotărârea privind Unirea Transilvaniei cu România, la 1 decembrie 1918. Vasile Pahone a fost avocat în Bistrița și, pentru un timp prefect al județului. Ca deputat în Adunarea Națională din 1 decembrie 1918 a reprezentat, ca delegat de drept, Fondul Central Școlar și de stipendii din districtul Năsăudului. A fost președinte al Fondurilor grănicerești năsăudene, a contribuit la constituirea C.N.R. Bistrița-Năsăud și la constituirea consiliilor și gărzilor din județ. A fost ales în Marele Sfat Național (https://ro.wikipedia.org/wiki/Vasile_Pahone).

³ *Alexandru Haliță* s-a născut la 24 ianuarie 1862, în Sângeorzul Român (astăzi Sângeorz Băi, jud. Bistrița-Năsăud), în mijlocul unei respectabile familii grănicerești. Tatăl său, Maxim Haliță, absolvise școala elementară și pe cea trivială din localitatea natală, urmate apoi de cursul preparandial de șase luni de la Năsăud, înființat de fostul vicar, Ioan Marian. După satisfacerea serviciului militar, începând cu anul 1843 și până la izbucnirea evenimentelor din anii 1848/1849, când din nou a fost chemat sub armele Regimentului II de graniță năsăudean, a funcționat ca învățător la Școala populară din Sângeorz. Mai târziu a îndeplinit funcția de notar comunal și conducător de cadastru. A fost căsătorit cu Ileana Ciocan și au avut împreună 11 copii. Printre aceștia se numără și Solomon, cel care avea să se afirme drept o figură semnificativă în procesul de reformare și reorganizare a învățământului românesc, și bineînțeles Alexandru. Alexandru Haliță a fost căsătorit cu Sultana Florian (1871-1967), având împreună patru copii: Alexandrina, Mircea, Elena și Sultana. S-a stins din viață în 1 decembrie 1934, fiind înmormântat în conformitate cu dorința sa, în comuna natală, Sângeorz Băi (*Canonici, profesori și vicari foranei din Biserica Română Unită (1853-1918) – Dicționar*, volum întocmit de: Mirela Popa-Andrei

Dr. Laurențiu Oanea - Din activitatea lui de parlamentar interbelic

Marțian¹, fost deputat, dr. Laurențiu Oanea, fost deputat, averile au rămas în proprietatea comunelor noastre.

2. La legea pentru reforma agrară Partidul Național-Român de atunci era pentru exproprierea acestor averi și credem că este încă vie în amintirea tuturor grănicerilor delegațiile care au plecat la București pentru apărarea pădurilor, lupta dusă de fostul senator Ioan Pecurariu și dr. Laurențiu Oanea și sprijinul dat de către Partidul Național-Liberal prin Marele său Șef de atunci Ion. I. C. Brătianu² și fostul ministru al agriculturii Alex. Constantinescu³. Averile au fost mântuite și cu aceea ocaziune.

(coordonator), Diana Covaci, Ana Victoria Sima, Mihaela Bedecan, Aurelia Dan și Iosif Marin Balog, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2013, pp. 185-187).

¹ *Julian Marțian*, născut la 23 iunie 1867 în Mintiu, Bistrița-Năsăud, într-o familie înstărită. Decedat la 26 octombrie 1937 la Năsăud. Membru de onoare al Academiei Române din 27 mai 1933. Studiile liceene – la Gimnaziul Grăniceresc din Năsăud (1877-1883). Școala de cadeți din Sibiu (absolvită în 1887).

² *Ion I. C. Brătianu* s-a născut la 20 august 1864 la moșia Florica, în județul Argeș. A fost cel mai mare fiu al liderului liberal Ion C. Brătianu și fratele mai mare al lui Vintilă și Dinu Brătianu. A fost un om politic român, care a jucat un rol de primă importanță în Marea Unire din 1918 și în viața politică din România modernă. A deținut funcția de președinte al Partidului Național Liberal. De formație inginer, Ionel Brătianu nu a profesat, ci s-a dedicat vieții politice, fiind cel mai potrivit acestei cariere dintre cei trei băieți ai liderului liberal Ion C. Brătianu. Ion I. C. Brătianu a fost de cinci ori președinte al Consiliului de Miniștri —mai mult decât oricine altcineva —, de trei ori ministru de interne, de două ori ministru al apărării naționale și de două ori ministru al afacerilor externe. A fost președinte al Consiliului de Miniștri în momentul intrării României în Primul Război Mondial, conducând țara în momentele dificile ale retragerii în Moldova. În 1922, după ce avuseseră loc realizarea și recunoașterea Marii Uniri, a preluat guvernarea, asumându-și reforma agricolă și votarea noii constituții din 1923. Brătianu a fost adesea acuzat că ar fi avut o influență disproporționată asupra monarhului, impunând acestuia opțiunile sale politice. În criza dinastică determinată de renunțarea principelui moștenitor din decembrie 1925, Ionel Brătianu a fost preopinutul eliminării principelui moștenitor Carol de la succesiunea tronului. Când Ferdinand a murit în 1927, guvernul condus de Ionel Brătianu a rămas în fruntea țării, sub domnia regelui minor Mihai. În același an Ionel Brătianu a murit subit, ceea ce a fost începutul unei perioade de declin pentru Partidul Național Liberal (https://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_I.C._Brătianu).

³ *Alexandru C. Constantinescu* (4 septembrie 1859, București-18 noiembrie 1926, București) a fost un avocat, politician și ministru român. Membru marcant al P.N.L., a urmat studii de drept la Paris, unde a obținut și titlul de Doctor. Inițial ajutor de primar (1882-1884), începe ulterior o carieră politică de succes, ca deputat (din 1901) și apoi senator liberal. De mai multe ori ministru (de Interne între 1916-1918, al Agriculturii și Domeniilor în mai multe rânduri: 1909-1910, 1914-1916, „ad interim” 1918, 1922-1926 precum și al Industriei și Comerțului între 1918-1919), este o figură controversată a politicii românești. Un excelent „manevrier politic” și om de încredere al marelui Ion I. C. Brătianu, deloc lipsit de inteligență și de spirit, rămân memorabile mai multe sintagme ale sale, care definesc un anumit tip de politician lipsit complet de scrupule, fapt pentru care era cunoscut în epocă și sub apelativul de „Alec Constantinescu-Porcu”. carieră politică de succes, ca deputat (din 1901) și apoi senator liberal. De mai multe ori ministru (de Interne între 1916-1918, al Agriculturii și Domeniilor în mai multe rânduri: 1909-1910, 1914-1916, „ad interim” 1918, 1922-1926 precum și al Industriei și Comerțului între 1918-1919), este o figură controversată a politicii românești. Un excelent „manevrier politic” și om de încredere al marelui Ion I. C. Brătianu, deloc lipsit de inteligență și de spirit, rămân memorabile mai multe sintagme ale sale, care definesc un anumit tip de politician lipsit complet de scrupule, fapt pentru care era cunoscut în epocă și sub apelativul de „Alec Constantinescu-Porcu”. Astfel, „Fost și viitor ministru” despre sine, „E lată rău !” preocupat cu ocazia Consiliului de Coroană care a decis intrarea României în Primul Război Mondial sau „Dă-mi, domnule, opt milioane și poate să afle toată lumea” legat de propunerea unui afacerist evreu de a primi o mită de un milion la afacere și „nu va afla nimeni”, sunt câteva dintre acestea. Totuși, toată viața a fost fidel Partidului Liberal, fiind unul dintre fruntașii acestui partid, dar faptul acesta nu l-a împiedicat să aibă relații foarte bune cu alți oameni politici din tabere opuse, cum ar fi Take Ionescu sau Nicolae Filipescu. S-a ilustrat și prin acțiuni reprobabile, cum ar fi episodul descris de Argetoianu în „Memoriile” sale când în timpul retragerii în Moldova din primul război, în condițiile unei acute lipse de material feroviar, acesta a rechiziționat o garnitură întregă cu 17 vagoane pentru transportul averii personale, neuitând să-și ia în refugiu mobila sau murăturile. O altă anecdotă celebră este legată de intrarea trupelor române în Budapesta în 1919; deși Antanta se declarase ferm împotriva acestei acțiuni iar

ALEXANDRU DĂRĂBAN

3. În anii 1923-1925 carteluri evreiești și combinațiuni mișelești au provocat criza financiară la Direcțiunea Silvică și averile erau amenințate cu falimentul. Toți grănicerii de bine s-au adunat, s-au sfătuit și au înființat societatea „Regna” care, în primii 4 ani, a adus venituri frumoase comunelor și tuturor așezămintelor grănicerești.

La toate aceste ocazii grănicerii au fost una, și-au apărat în frăție averile, între dâștii nu au fost trădători, iar dușmanii nu au apărut.

4. Azi dușmanii mari și periculoși s-au năpustit asupra averilor grănicerești.

Acești dușmani sunt ajutați de trădătorii graniței, pe care trebuie să vi-i arătăm, ca să judecați dv. Grănicerii proprietari.

Azi Statul își pune mâna pe averile comunelor prin mijloace nelegale, prin abuz de putere și prin forța autorității.

Averile sunt expuse prădăciunii fără seamă.

Săriți cu toții! Apărați-vă avutul!

Pe deasupra oricăror interese de partid sau personale, cunoscând pericolul și căile josnice pe care umblă, acei care voiesc să ne ia averea strămoșească, am hotărât să scoatem pentru grănicerime această foaie, care să vă informeze bine și adevărat pe toți grănicerii.

Fiind bine informați să puteți păși iute și hotărât la apărarea averilor grănicerești.

Suntem sânge de grănicer. Acest sânge apă nu se face și cu el vom apăra, de va fi nevoie, interesele grănicerimii, ai cărei fii și luptători suntem și vom rămânea.

În cele ce urmează veți vedea toate actele de volnicie prin care vi se trec la Stat averile strămoșești, iar oamenii fără suflet pun la cale prădarea acestor averi.

Sărîm cu îndrăzneală în apărarea lor, căci acesta este nu numai dreptul, dar este datoria fiecărui grănicer.

După ce veți citi actele, publicate mai jos, vă strigăm tuturor:

Grăniceri, treziți-vă și apărați-vă avutul!

Dr. Laurențiu Oanea

Dumitru Nacu¹.

În paginile 2 și 3 urmează acele documente oficiale, considerate, ilegale: avizul Consiliului Superior al Administrării Întreprinderilor și Avuțiilor Publice din 6 iunie 1932, Decizia Consiliului de Miniștri, prin persoana lui Alexandru Vaida Voievod, la data de 16 iunie 1932, ordinul emis de Ministerul Agriculturii și Domeniilor – Direcțiunea Regimului silvic (18 iunie 1932)², precum și o copie a deciziei prin este anunțată Societatea „Regna” de către Direcțiunea Regională Silvică Bistrița (5 iulie 1932), că este dizolvată³.

Chiar în ziua următoare, adică 6 iulie 1932, încep demersurile pentru a pune în aplicare aceste hotărâri oficiale, care au fost însoțite de amenințări, volnicii și terorizarea funcționarilor de la Societatea „Regna”. S-au emis dispozițiuni fără nici o bază. Toată această grabă în lichidarea „Regnei” a fost fructul (după afirmațiile dr. Laurențiu Oanea și Dumitru Nacu) „lui Tudor Dan și a haimanei de Moldovan Victor⁴, lingăul tuturor dosurilor bărbați-

ceilalți oameni politici căutau o soluție de compromis, ministrul Constantinescu a semnatul ordinul de ocupare a capitalei Ungariei. Moare în 1926 (https://ro.wikipedia.org/wiki/Alexandru_C._Constantinescu).

¹ Granița, Năsăud, Anul I, 1932, nr. 1 (10 iulie), p. 1.

² Ibidem, p. 2.

³ Ibidem, p. 3.

⁴ Victor Moldovan s-a născut la 15 septembrie 1884 la Bistrița „în cetate”, ca fiul lui Constantin Moldovan, executor la judecătoria, și al Mariei Moldovan, născută Chisălița, ambii părinți fiind de confesiune greco-catolică. În perioada iunie 1950-iulie 1955 a fost întemnițat la Sighet, în același moment în care în acel loc se stinge majoritatea elitei politice a României interbelice. Despre acest moment, având în vedere și perioada în care își redacta memoriile, Victor Moldovan se limitează la a aminti doar existența aceluia fapt. Victor Moldovan s-a stins din viață la 17 ianuarie 1977 în Germania (https://www.academia.edu/11199182/ȘULAR_-_Schiță_biografică_a_omului_politic_Victor_Moldovan_origine_școală_activitate_politică_).

Dr. Laurențiu Oanea - Din activitatea lui de parlamentar interbelic

lor politici, numai pentru a-și cumpăra un palat la București cu șapte milioane. Aceasta este haimanaua de care trebuie să vă feriți, vă linge pe față dacă voiți și la spate numai să-i dați votul, apoi vă frige”¹.

În pagina a patra Dumitru Nacu a scris manifestul „Fiți gata Grăniceri! – Moartea averilor grănicerești”, pe care-l publicăm în cele ce urmează:

Primul lucru al guvernului Vaida a fost ca prin jurnalul Consiliului de miniștri nr. 692 din 16 iunie 1932, să hotărască ca toată averea graniței să fie administrată în viitor de Direcțiunea Silvică și organele de stat. Ministerul a și dat ordin Directorului silvic Precup, să pună stăpânire pe această avere. Ministerul nu a ținut socoteală de hotărârea Adunării generale a graniței care a statorit că de aici înainte averile comunelor să fie administrate și gospodărite de proprietar, pe baza principiilor stabilite de adunarea generală, singură în drept a hotărî despre soarta averilor graniței.

Acest jurnal al Consiliului de miniștri a fost stors prin inducerea în eroare a Consiliului de miniștri, de către d-l Tudor Dan și Directorul silvic Precup. Motivul este cel vechi, ca Tudor Dan să ajungă a lichida „Regna”, ceia ce adunarea generală a graniței n-a hotărât, pentru a încasa zeci de milioane cu lichidarea și Directorul Precup care a intrat în graniță cu gânduri de jaf, după cum ați citit prin ziare astă primăvară să-și poată umplea buzunarele.

Hotărârea adunării generale a fost desființarea „Regnei” și a Direcțiunii silvice, facerea unui statut în care să fie înscrise drepturile de folosință și administrație integral, pe seama comunelor proprietare. Aceste două instituțiuni unificându-se și reducându-și personalul la posibilitatea de plată din veniturile realizate anual. După ce acest statut ar fi fost terminat, prefectul convoca adunarea constituantă a graniței. Odată statutul aprobat de forurile competente, noul mod de administrare începea pe baza dispozițiilor aceluia.

Ori lucrul s-a întâmplat tocmai de-a îndoaselea. Ministerul a trimis un statut prin care se hotărăște ca de aici înainte averile vor fi conduse de stat prin prefect, administrator financiar, etc., iar adunările generale a grănicerilor se șterg ca să nu mai poată cere nimeni socoteală de modul cum sunt administrate averile.

Frați grăniceri! Jurnalul Consiliului de Miniștri este nul de la origine și fără valoare de drept.

Dacă toate jurnalele Consiliului de Miniștri să aduc la fel ca acesta, atunci nu ne mirăm că țara se găsește la marginea prăpastiei. Consiliul de Miniștri n-are competență a hotărî în cauza averilor grănicerești, dându-le pe mâna uneltelor politice satisfăcându-le din averea graniței. Aici este vorba de o avere privată și Consiliul de Miniștri n-are dreptul să se atingă de dreptul nostru de proprietate. N-are dreptul să se atingă de un drept apărât de Constituția țării.

Consiliul de administrație al „Regnei” în ședința de la 5 iulie 1932 a hotărât că nu ia act de jurnalul Consiliului de Miniștri și a pus în vedere Directorului Precup, celui venit în graniță cu gânduri de a se îmbogăți în mod necinstit, să nu încerce a teroriza granița cu astfel de samavolnicii, bazate pe un jurnal nul de la origine

S-a delegat d-l inginer E. Grapini să se deplaseze la București și să arate Ministerului de Domenii că jurnalul Consiliului de Miniștri încalcă drepturile graniței și în consecință să-l retragă.

Nu știm ce va face Ministerul, dar vă rugăm Frați Grăniceri, să fiți gata ca atunci

¹ Granița, Năsăud, Anul I, 1932, nr. 1 (10 iulie), p. 3.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

când cineva ar îndrăzni să se acațe de dreptul vostru de proprietate, dându-vă alarma să știți a vă apăra acest drept al vostru și al copiilor voștri cu toată puterea. Nelegiuirii îi vom răs-de cu nelegiuire. Nu vom lăsa ca ultima bucată de pâine să fie furată din gura copiilor noștri și jurnalul Consiliului de Miniștri amintit, aici a țintit. Așa înțelege Vaida Voevod să mulțumească graniței care acum trei ani l-a trimis în Camera Deputaților și astăzi mai are îndrăzneală să candideze în acest județ.

Răspundeți cum merită acestui om, care pentru graniță n-a avut decât dispreț și ură, după cum are și pentru consolidarea unității noastre naționale.

Fotbalistul Leonida Pop s-a opus ca statutul trimis de Minister să fie împărțit la comune înainte de alegeri, ca nu cumva granița luând act de el, să nu voteze cu lista cu roata, ci a cerut uneltei sale, Precup, să-l țină în secret până după alegeri când vor da lovitura de moarte averilor grănicerești.

Treziți-vă grăniceri, cel care vă scrie aceste vă este cunoscut, niciodată n-a căutat să profite din dreptul și sudoarea voastră. Întotdeauna v-a descoperit pe cei care pescuiesc averile graniței și sunt stăpâniți numai de gândul de a vă minți și jefui.

Dacă Ministerul nu va reveni și nu va îndruma organele administrative să respecte legile graniței și drepturile voastre sfinte, atunci vom pune stăpânire pe aceste averi trecându-le în posesiunea voastră și de fapt, nu numai de drept. Astăzi nu sunteți proprietari, ci slugi pe averea voastră proprie.

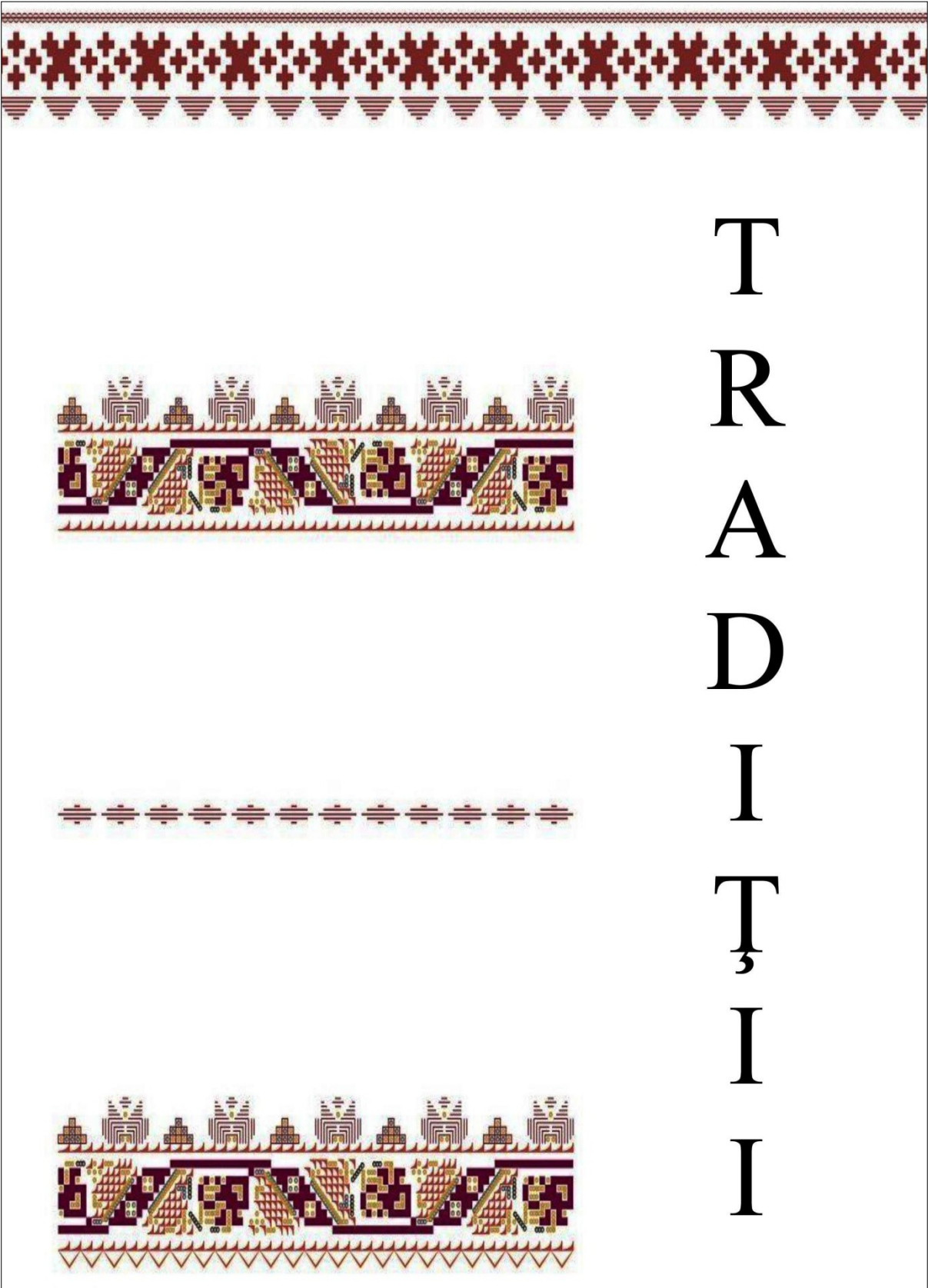
Fiți gata!

Dumitru Nacu, avocat¹.

Prin alternanța la putere s-au experimentat diferite formule de abordare a problemelor cu care se confrunta România. De exemplu, guvernele național-liberale din primul deceniu interbelic au promovat centralizarea administrativă, iar cele național-țărăniște din 1928-1931 au urmărit o descentralizare prin crearea a șapte „directorate ministeriale”. Liberalii au acționat în spiritul doctrinei economice „prin noi înșine”, iar național-țărăniștii a „porților deschise”. Cetățenii s-au putut astfel convinge care erau rezultatele practice ale unor asemenea politici. Chiar și liderii partidelor politice au putut constata unde se poate ajunge cu o anumită politică, iar atunci când au înțeles că ea nu era benefică pentru țară au renunțat la ea.

În perioada interbelică, România a avut un larg evantai de partide politice. Dinamica partidelor politice a reflectat, în bună parte, capacitatea acestora de a propune soluții adecvate pentru problemele cu care se confrunta România. Este un fapt că Partidul Național-Liberal s-a aflat la putere circa 10 ani din 20 ai perioadei interbelice, întrucât a fost, efectiv, cel mai bine organizat, cu viziunea cea mai clară asupra evoluției României după Marea Unire, a avut un program cuprinzător, precum și lideri cu experiență politică și netăgăduită capacitate organizatorică. Acest partid și-a legat numele de adoptarea Constituției din 1923, de legile de unificare (administrativă, judecătorească, electorală, privind învățământul, cultele etc.), de cele vizând dezvoltarea economiei naționale (legea minelor, a energiei, a apelor, etc.).

¹ *Ibidem*, p. 4.



Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Interesul pentru folclorul românesc în Transilvania s-a manifestat încă de la începutul iluminismului românesc căci „avea o veche tradiție. Începuseră să-l remarce și să-l studieze încă din jurul anului 1800 corifeii Școlii Ardelene, a căror operă a fost continuată de Vasile Popp, Damaschin Bojincă, Timotei Cipariu (cu elevul său Nicolae Pauleti), George Barițiu, P. Vasici, At. Marienescu, S. Mangiuca, Ion Pop Reteganul, Grigore Silași, Iosif Popovici și alții. La începuturile sale, interesul românilor transilvăneni pentru folclor s-a manifestat mai ales la Blaj, Brașov, Sibiu, Arad, Oradea”¹.

Această acțiune a avut ca scop și afirmarea noastră ca vatră culturală românească pe aceste meleaguri. Cu toate ca s-a afirmat că mai multe orașe au fost focare de culegerea folclorului românesc, totuși Blajul a devenit pentru o mare perioadă a veacului al XIX-lea un focar al dezvoltării interesului pentru folclor atât prin dascălii săi, dar mai ales prinelevii acestor școli blăjene care au îmbrățișat cu entuziasm îndemnul profesorilor săi. Să nu uităm că și ofițerii din regimentele din Transilvania, școliți la școlile germane sau austriece au cules și ei folclor de la soldaților, creându-se astfel un curent puternic în acest domeniu de activitate².

Unul dintre elevii școlilor blăjene este și Artemiu Publiu Alexi, originar din Sângeorz-Băi, care între anii 1863-1868 a fost elev la Gimnaziul românesc greco-catolic din Blaj. De la el ne-a rămas culegerea în manuscris „Poezii populare, 1869”³.

Culegerea este menționată de d-l Teodor Tanco în dicționarul său⁴ și reluată de Jordan Datcu în marele său dicționar cu aprecierea „cea mai amplă colecție de folclor năsăudean, la acea dată, și conține cca 200 de texte: de dragoste, dor, cătănie, haiducie, strigături, descântece, balade, cântece de nuntă, cântece de muncă, provenite din Sângeorz, Mănăsturul Dejului, Cuzdrioara”⁵.

Titlul complet al manuscrisului este „Poezii populare, 1869. Adunate (din Ardeal) și redigiate de Artimon P. Alexi”. În primul rând să lămurim cuvântul „redigiate”. El provine de la substantivul „redigiarea = orânduirea, a aranja un manuscris pentru tipar”⁶ și nu înseamnă intervenția culegătorului în texte. Mai mult decât atât, A. P. Alexi a transcris pentru tipar respectând particularitățile graiului local de unde au fost culese, așa cum menționează el într-o notă de la primele culegeri „chiar dacă nu sună bine la unele, eu am aflat de bine să le scriu tocma așa cum le-am auzit”. Deci autorul a respectat caracteristicile textelor așa cum le-a auzit, desigur el nu a făcut o transcriere fonetică, dar nu a „cores” creațiile populare, așa cum, au făcut alți folcloriști din acea vreme din Transilvania ca At. M. Marienescu care publică cu 10 ani înainte, la Budapesta, „Balade, culese și corese”. Mai mult el dă numeroase informații despre informatori și despre localitățile de unde au fost culese „lucru deosebit de important pentru acea vreme, când notarea informatorilor și a localităților de unde au fost

¹ Liviu Păiuș, *Pagini someșene – Studii de folclor și nu numai*, vol. I, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011, pp. 101-103; Ion Taloș, *Ion Mușlea – organizator al culegerii și publicării folclorului românesc*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1965-1967”, Cluj, 1969, p. 355.

² *Ibidem*; Vezi studiul nostru *Florian Domide și colecția sa de folclor din 1827*, în „Revista de Etnografie și Folclor”, nr. 4 din 1995.

³ *Ibidem*; *Poezii populare, 1869*, în Biblioteca Academiei Române București, nr. 4302.

⁴ *Ibidem*; Teodor Tanco, *Dicționar literar 1639-1997*, Editura Virtus Romana Rediviva, Cluj-Napoca, 1998, p. 43.

⁵ *Ibidem*; Jordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, Editura Saeculum I. O., București, 2006, p. 47.

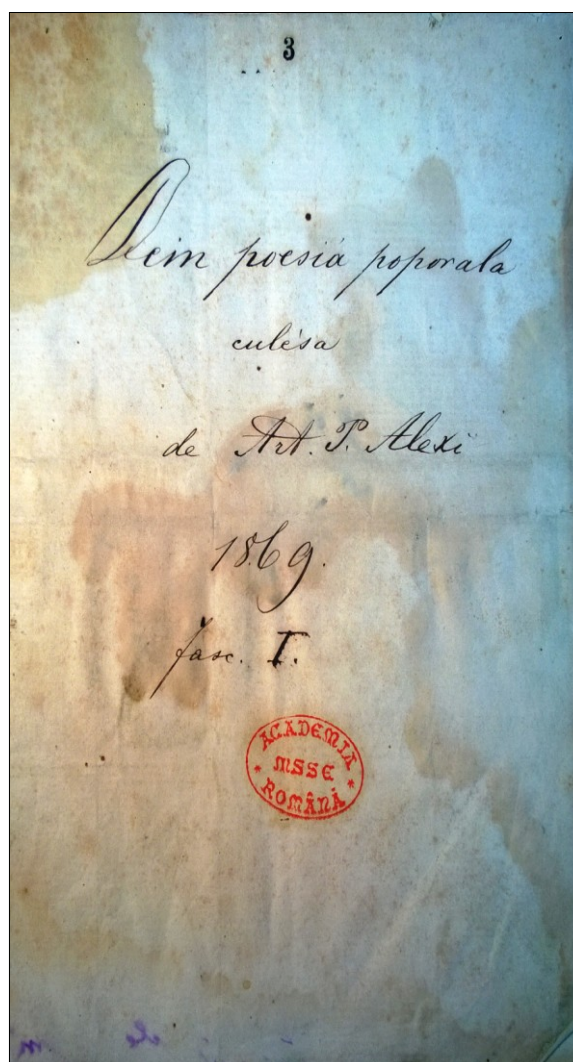
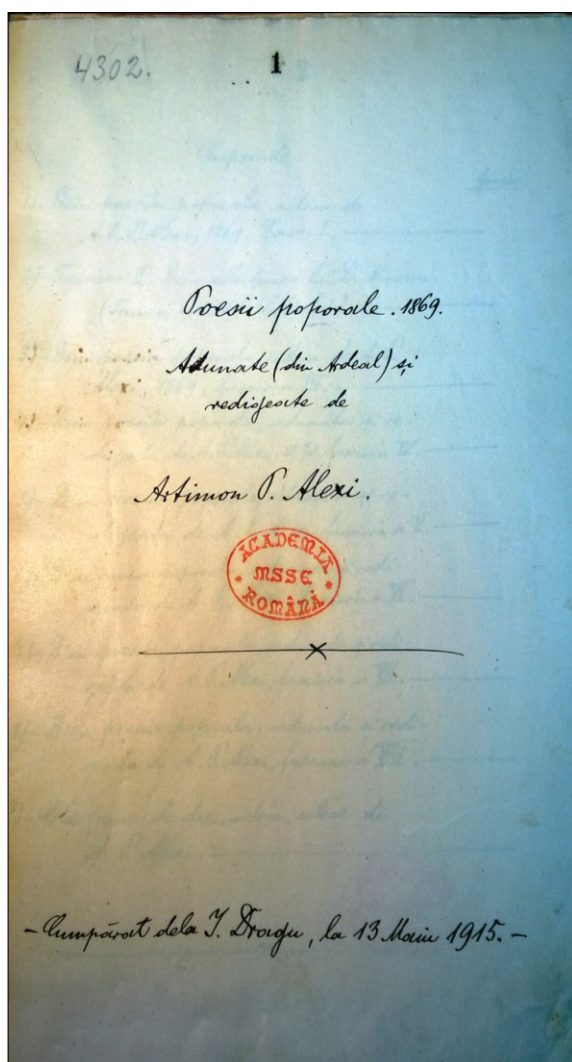
⁶ *Ibidem*; C. Diaconovich, *Enciclopedia română*, vol. III, Sibiu, 1904, p. 747.

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

culese textele nu era frecventă”¹.

Culegerea era pregătită pentru a fi publicată în ziarele din Transilvania, de aceea ea este organizată pe „fascioare”, adică fascicule care cuprindeau un număr aproximativ egal de pagini ce putea fi tipărită într-un număr al ziarului sau revistei respective, probabil, neexistând șansa de a fi publicare într-un volum compact. Era un „obicei”, în acea vreme, ca atunci când cineva dorea să alcătuiască o culegere de folclor sau să scrie un studiu despre folclor, să apeleze la diferiți culegători, uneori mai mărunți, pentru a le solicita folclor cules de aceștia. Ion Pop Reteganul cuprinde în culegerile sale folclor de la mai mulți culegători cu indicația „comunicată de ...”. Așa va proceda și A. P. Alexi când își întocmește culegerea sa din 1869 cuprinzând creații populare de la D. Miron, A. Domide și A. Șorobetea, dar acestea reprezintă o mică parte din culegea lui A. P. Alexi.

Începând cu acest număr vom începe publicarea acestui manuscris – culegere - de folclor².

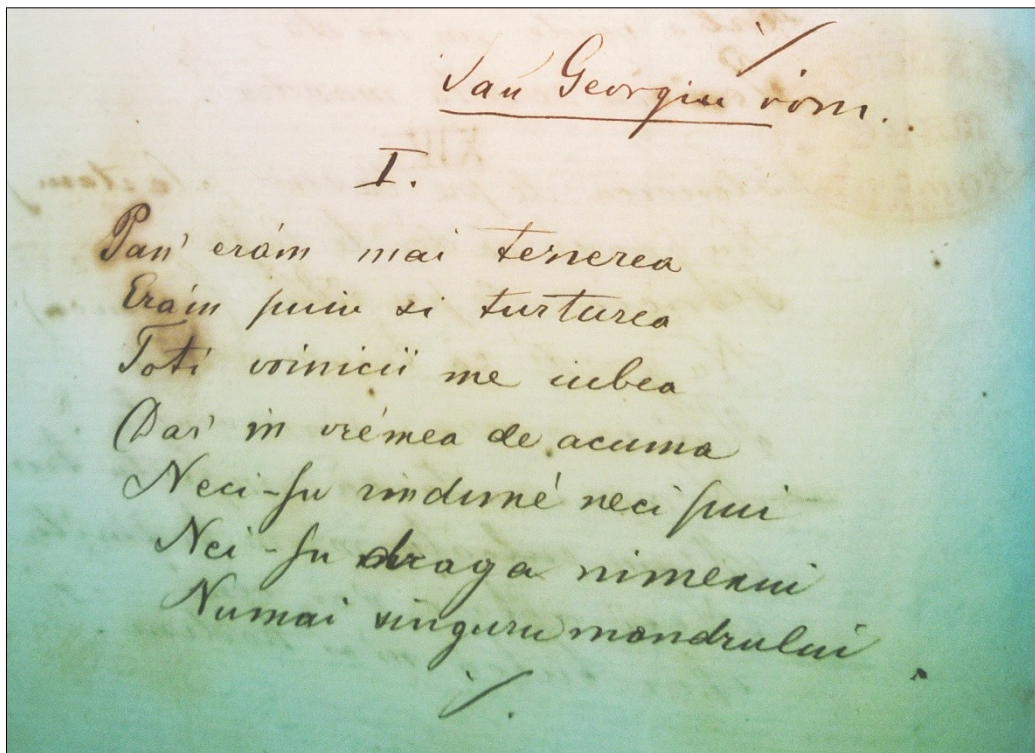


¹ *Ibidem*; Iordan Datcu, *op. cit.*, p. 48.

² Mulțumim pe această cale pentru fotografiile făcute după aceste manuscrise domnișoarei Maria-Ilinca Lorentz din București (artist în cadrul Filarmonicii din București, membră a Orchestrei Naționale Simfonice).

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Fascioara I
San' Georgiu rom.



I

Pân eram mai tinerea
Eram pui și turturea
Toți voinicii mă iubea
Dar în vremea de acum
Nici fu rândune nici pui
Nu-i fu dragă nimănui
Numai singuru mândrului

II

Fagule cu frunzi rotunde
Dă-mi și miu-un pic de umbră
Să mă iubesc cu mândra mea
Că mândra mea e frumoșea
- Ba eu umbră nu ți-oi da
Că mândra ta nu-i frumoșea
Și-i face păcat cu ea
Și se uscă frunza mea
Vor rămâne cu ramurile
Mândra ta cu lacrămile

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

III

Cucule cu pene suri
 De ce cânti tu prin păduri
 Cucule cu pene rare
 Mândru cânti la păcurari
 În toți munții prin balan
 Rău mi-ai cântat și oftam
 Mi-ai cântat în ciung uscat
 Să tragem toți cu bănat

IV

Vai de mine rău-mi e
 Și locul depărtat-mi e
 Până leacul mi-a sosi
 Sufletul meu mi-a ieși
 Câți preoți blagosloviți
 Și călugări preacinstiți
 Toți-mi vreu de-mi citească
 Nu pot să mă mântuiască
 Câte babe vrăjitoare
 Și femei defăimătoare
 Toate-mi vreu să-mi descânte
 Toate mi-or fi ca mai-nainte.

V

Bate-mă Doamne să mor
 Printr-o grădină cu flori
 Cu badea de subsuori
 Bate-mă Doamne să joc
 Printr-o grădină cu mac
 Cu badea de după cap
 Ca soarele la amiazi
 Jocu nu l-am văzut azi
 Și-i soarele la ujină
 Dară l-oi vedea pe cină.

VI

Toată lumea-i dintr-un neam
 Numai eu pe nimeni n-am
 Toată lumea-i dintr-o viță
 Numai eu nu am sămânță
 Așa-mi vine câteodată
 Să mă duc pe munți cu piatră

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Dă-le-n foc din străinătate
Așa-mi vine uneori
Să mă duc pe munți cu flori
Din străini să-mi fac surori
Le-am făcut de jumătate
Dar mă povestesc de tăte
Care-i surioară din trup
Nu te mai spune mai mult
Suroreua din străini
E ca umbra cea de spini
Când te pui să te umbrești
Mai tare te doforești.

VII

Inimuță cu amar
Nu te supăra-n zadar
Supărate mai la modru
Că la vară-a-nfrunzi codru
No mândrucă deodată
C-om ave o judecată
Când pe noi ne-or judeca
Noi mândru ne-om săruta.

VIII

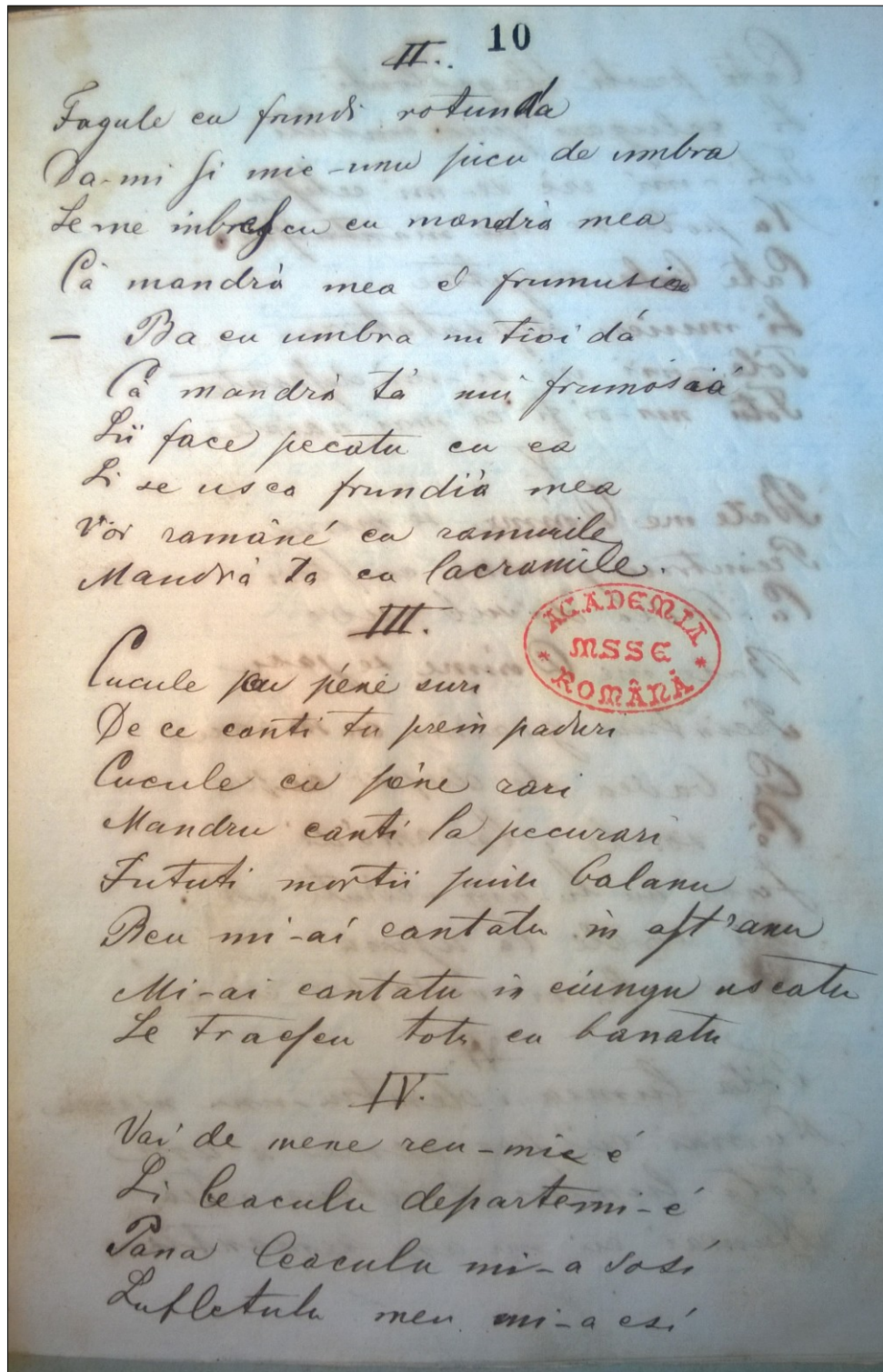
Oi leliucă gura ta
Făcută-i de sâmbăta
Cu-acea-i dulce ca mierea
Ca mierea din stupiniță
Buză moi de copiliță

IX

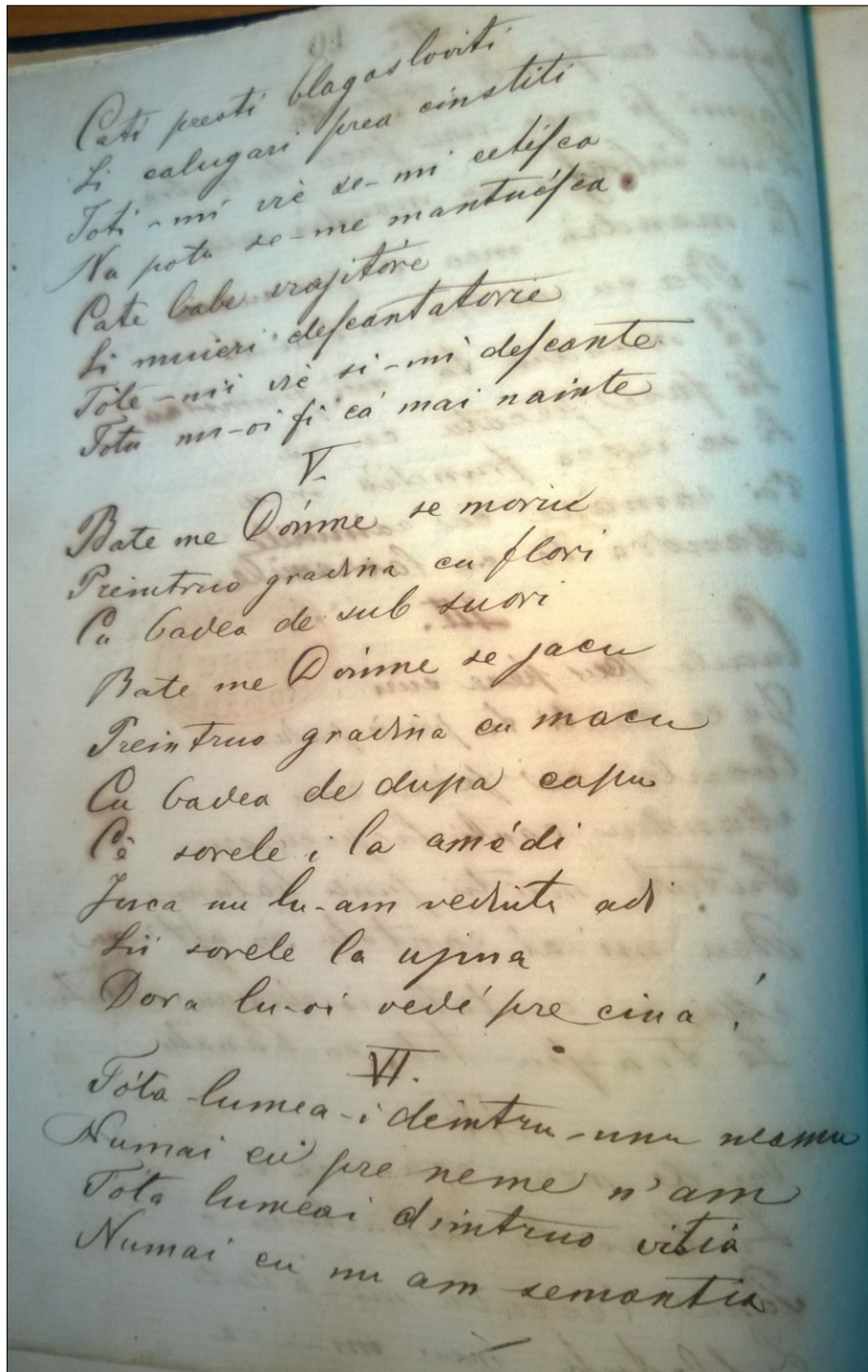
Vai de mine ce să fac
Am drăguț și nu-i pe plac
De nu-l plac
Silă-mi fac
Nici frumos n-a fi tare
Nici e gazdă așa mare
Da-i lotru peste măsură
N-are casă nice șură
Șură n-are ce-i fi bună
Că n-a strica-o cu umblaci
Că nu-l zăhăiește grânaci
Nice grâu nice ovăz
Nice mălaiul de șes

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclo

Nice grâu nice seară
Nice stogurile pe-afară.



Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor



Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

11

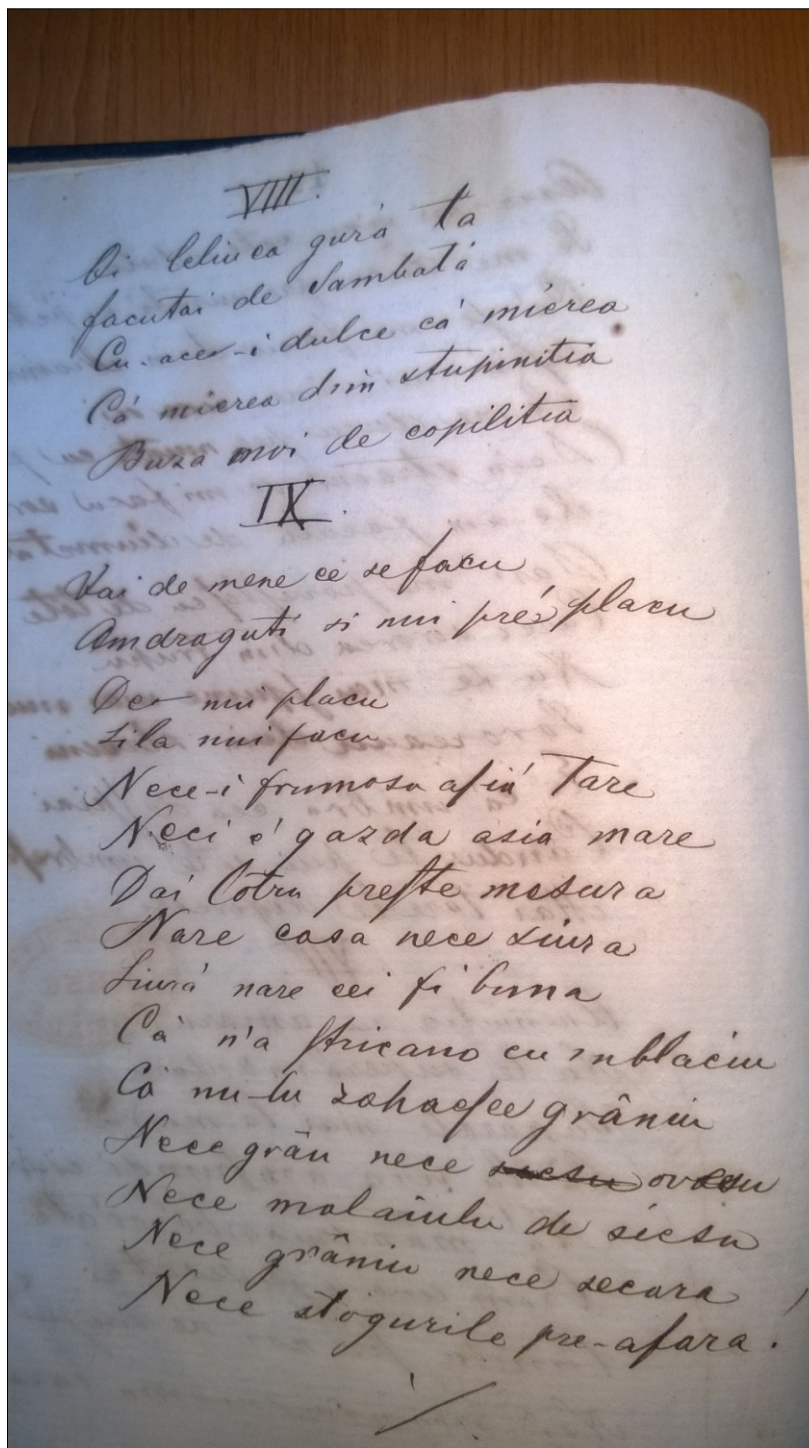
Așă-mi vine câte-o dată
 Se me ducă pre munti cu pietre
 Că' se-mi facă din străini tata
 Așă-mi vine une ori
 Se me ducă pre munti cu flori
 Din străini se-mi facă sorori
 De-am făcutu de diumetate
 Dar me povestesc de tote
 Care sororea din trupu
 Nu te mai spune mai multa
 Lororeaua din străini
 E ca' umbra cea deșpini
 Căndu te pui se te umbrești
 Mai tare te doogoresci.

VIII.



Avenutia cu amar
 Nu te superă în zedaru
 Suparate mai la modru
 Că' la vîra-a înfrumdi covru
 Nă' mândruca be' o dată
 Cîm ave' o juvecata
 Căndu pre noi ne-om judeca
 Noi mândru ne-om sarata

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor





MĂRTURII DIN COMUNISM

„ÎMBRĂȚIȘAREA” LITERATURII REALIST SOCIALISTE

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Sovietizarea României a fost un proces fățiș. Încă din vara anului 1945, în urma unor protocoale sau aranjamente economice semnate de partea română la Moscova, iau naștere companii mixte sovieto-române, denumite Sovromuri: Sovrompetrol, Sovromtransport, Sovromlemn sunt primele și vor fi urmate de altele, Sovromgaz, etc., prin care resursele țării erau controlate de URSS și multe dintre ele exploatare în beneficiu propriu ca despăgubiri de război.

După același model economic era pregătită și subordonarea culturii, încât putem imagina că ar fi existat și o societate Sovromcultura, fără să funcționeze cu acest nume, dar practic acționând ca și cum ar fi existat o asemenea instituție, subordonare mai evidentă, explicită, după anul 1948, în sensul unei „prieteni sufocante”. În acești ani, 1945-1947, se înființează „Asociația Română pentru Strângerea Legăturilor cu URSS” (ARLUS), cu sedii și activități în toate orașele, iar mai târziu s-au adăugat „Institutul de Studii Româno-Sovietice” și Editura Cartea Rusă. Prin ele s-a instituționalizat propaganda rusă¹. Toate acestea își aveau menirea prin următoarele obiective: traduceri din scriitori sovietici și clasici ruși, autori occidentali democrați, scriitori români democrați, cărți pentru copii și tineret, cărți de popularizare, lucrări privind viața și cultura sovietică. Printre cei care au susținut conferințe la ARLUS a fost Mihai Sadoveanu cu celebra Lumina vine de la Răsărit, elogi necondiționat al modelului sovietic, text publicat și în broșură². Editura *Cartea Rusă* a publicat broșuri propagandistice de o calitate oribilă. Revista săptămânală *Veac nou*, oficiosul asociației, a fost înființată în 10 decembrie 1944, cu scopul expres de a fi „canalul de emisie” a mesajelor propagandistice și pentru a coordona „programul cultural” de transformare a literaturii românești într-un „organizator colectiv”. Mai precis „rusificarea” acesteia după modelul sovietic.

Cei strănși sub umbrela ARLUS au înființat instituții de învățământ paralele cu cele ale statului! În 1945 s-au pus bazele „Universității Liber Democratice”. Obiectivele erau difuzarea marxism-leninismului în rândul intelectualității și proletariatului, sub pretextul culturalizării și democratizării. La 11 martie 1945 este inaugurată „Universitatea Muncitorească a PCR” care pregătea cadre de partid intensiv îndoctrinate, din rândurile proletariatului revoluționar, dar semi-analfabet. Simultan au fost înființate școli regionale ale P.C.R., care au avut menirea de a forma „fondul de aur al partidului”.

Un eveniment anunțat cu surle și trâmbițe drept o mare realizare comunistă în dome-

¹ Ion Simuț, *Literaturile române postbelice*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017, p. 196.

² *Ibidem*, pp. 196-197.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

niul învățământului, s-a desfășurat la 10 februarie 1946, când a fost deschisă renumita Universitate P.C.R. „Ștefan Gheorghiu”. Cine erau „studenții”, aflăm din Scânteia: „peste 100 de muncitori, țărani, intelectuali, femei și bărbați dintre cei mai buni activiști, capabili, dornici de învățatură”. Că unii nu aveau nici 8 clase, nu conta! La „Ștefan Gheorghiu” se crease: „un univers închis în care Partidul putea să procedeze în liniște la operațiile de selecție a cadrelor oficiale”. Cursurile de bază erau: Economia politică marxistă, Socialismul științific (bazele marxism-leninismului), Materialismul dialectic și istoric, Istoria U.R.S.S., Istoria P.C.U.S., Limba rusă. Ulterior s-au introdus Istoria României și Istoria P.M.R.

Bibliografia era preponderent sovietică, lucrările românești fiind adaptări după cele rusești.

După cel de-al doilea război mondial, realismul socialist după modelul sovietic este impus în cultura țărilor socialiste satelit, inclusiv România. Distrugându-se vechiul sistem românesc de valori și instituțiile culturale corespunzătoare, adepții realismului socialist și-au propus realizarea omului „de tip nou”, după trăsăturile sovietice.

Debutul simbolic al realismului socialist în literatură, ca ideologie oficială, are loc în ianuarie 1948 odată cu ciclul celor trei articole publicate în *Scânteia* sub semnătura lui Sorin Toma, intitulat *Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei*, despre opera poetică a lui Tudor Arghezi. Limbajul este de o duritate extremă și marchează ruperea totală față de valorile trecutului: „Cu un urât mirositor vocabular [...], Arghezi nu face în poezie decât ceea ce a făcut Picasso în pictură, introducând ca material artistic excrementele... Crâmpie de frumusețe adevărată se mai întâlnesc pe ici-colo în poeziile lui Arghezi...”.

Primul deschizător de drumuri pe calea realismului socialist, fiind primul din actualul județ Bistrița-Năsăud care a îmbrățișat aceste idealuri, urmându-i și alți conjuțeni: Aurel Rău, Dumitru Mircea, Ion Oarcăsu, Ion Vlad.

FRANCISC PĂCURARIU¹*Discuții despre idealurile poeziei sovietice*

Cazul poezilor sovietici ale căror poezii n-au încetat să fie cântate, pe căi desfundate sau în tranșee înămețite, în tot timpul războiului sau apariția operelor lui Maiakovski în peste 9 milioane de exemplare indică într-un chip destul de semnificativ spiritul nou în care această literatură înfăptuiește legăturile dintre scriitor și masele populare (...).

...A reactualizat perspectiva marxist-leninistă a literaturii prin care conflictul atât de acut în literatura burgheză dintre personalitatea creatoare și lumea externă, e inexistent în literatura care exprimă raporturile armonizate în societatea socialistă dintre individ și colectivitate (...)².

Literatura ardeleană

După îndelungată hibernare a editurii românești în Ardeal, ultimele luni au scuturat în vitrinele librăriilor câteva roade ale febrei lirice. Împrejurarea cu plachetele pe care le-au rodit tiparnițele ardelenene închid între coperte poezie, e semnificativă (...).

¹ Păcurariu, Francisc – poet, prozator, eseist. Născut 2 ianuarie 1920, comuna Teaca, județul Bistrița-Năsăud. Gazetar, Diplomat (Teodor Tanco, *Dicționar literar 1639-1997 al județului Bistrița-Năsăud*, Editura Virtus Romana Rediviva, Cluj-Napoca, 1998, p. 264.).

² *Lupta Ardealului – Supliment cultural*, Cluj, 1946, nr. 35, p. 2.

„Îmbrățișarea” literaturii realist socialiste

Dacă din această groapă fără speranță mai există scăpare, ea nu poate fi așteptată decât din vecinătatea lui Ioanichie Olteanu, a poeziei sociale cu nouă orientare (nicidecum vechiul mod verbal) al lui Lucian Valea, ori chiar a poeziei cu lunecări de planuri abstracte a lui Ștefan Augustin Doinaș.

Dar până atunci, am invita pe tinerii poeți din cetățile Ardealului să binevoiască uneori a citi și pe altcineva decât C. Tonegaru și N. Crainic¹.

Literatură și marxism

Stăruința cu care se năzuiește, sub aceste înalte și aspre ceasuri ale istoriei, spre ritmarea literaturii pe clocotul larg al problemelor vremii e semnificativă. Ea dovedește că oamenii noștri de litere înțeleg adevărul cuvintelor lui Marx, că „arma criticei nu poate suplini critica armelor, forțele materiale trebuie învinse prin forță materială, dar și teoria străbătând masele, devine forță materială”.

Se acordă în acest sens – și vom vedea mai la vale că nu în van – literaturii un rost egal cu al filosofiei despre care același Marx spusese că „așa cum filosofia găsește în proletariat arma sa materială, tot așa proletariatul găsește în filozofie arma sa spirituală”.

Întemeietorul marxismului acorda în acest fel ideologiei, în general, și artei, în special, nu numai un rol de interpretare a lumii, dar și de activism, de intervenție, care justifică întru totul dorința lui Lenin care, pornind de la ideea că „asta aparține poporului”, aștepta să se înfiripe „o literatură vastă, universală, variabilă, legată strâns și indisolubil de mișcarea muncitorească”. Adică „o artă – după expresia lui A. Jdanov – luptătoare pentru idealurile cele mai înalte ale poporului”².

Sensul adevărat al realismului literar

Literatura își dobândește deci adevărata semnificație pătrunzând dialectica profundă a realului...”Suntem departe de a preconiza un sistem rigid – accentua Lenin – sau de a voi să rezolvăm problema (realismului) prin câteva regulamente (...).

În definirea adevăratului sens al realismului întemeietorii marxismului n-au conținut să sublinieze importanța tipizării. Engels sublinia (...) că „realismul înseamnă... în afară de adevărul detaliilor, desen credincios de caractere tipice în împrejurări tipice”³.

Critica democratică rusă și sensul literaturii

Concepția marxistă a literaturii care deslușește complexa corelație socială a creației artistice, e consecință a clarificării depline a temeiurilor științifice ale materialismului dialectic, a unor întrezăriri mai vechi. Și în această privință marxismul își dovedește marea calitate pe care o sublinia Lenin, de a limpezi și de a limpezi și de a desluși ultimele consecințe ale unor cuceriri mai vechi ale gândirii. De a nu fi, adică, o inovație completă, ci așa cum spunea Engels, o așezare pe picioare a lucrurilor care înainte stăteau în cap⁴.

Conștiință și societate

¹ *Ibidem*, nr. 216, p. 2.

² *Ibidem*, nr. 226, p. 2.

³ *Ibidem*, nr. 272, p. 3.

⁴ *Ibidem*, nr. 296, p. 3.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

... În realitate, marxismul înseamnă o restaurare a omului, a omului concret, real, în locul amăgitoarelor generalități idealiste (...) ¹.

AUREL RĂU ²*Cultura sovietică în slujba păcii și a progresului*

... Pacea pentru statul socialist este o condiție vitală (...). În fața culturii burgheze, antiumane și putrede, se ridică victorioasa cultură sovietică, cultură a păcii și a progresului. Poporul sovietic stă în fruntea luptei pentru pace și tot astfel cultura sovietică stă în fruntea culturii militante pentru pace (...) ³.

Pasiunea cunoașterii

S-a pus de atâtea ori accentul pe necesitatea cunoașterii vieții, condiție esențială pentru munca rodnică a scriitorului. S-a vorbit atât de mult despre acest subiect - și aprofundat, dar și din fuga condeiului - încât abordându-l în primele coloane ale unei reviste, poți fi ușor acuzat de mania repetărilor, de presiunea locurilor comune prin excelență. Și totuși, la o meditare mai serioasă a lucrurilor, la cercetarea mai atentă a fenomenului literar actual, a ceea ce se scrie și a felului cum se scrie zi de zi, atât în poezie cât și în proză și dramaturgie, importanța deosebită a reluării și aprofundării acestei probleme se învederează cu toată stringența și claritatea. Apar lucrări reușite, cu eroi viu conturați și cu situații bine zugrăvite, bine motivate, cărți dense de gânduri și acțiuni specifice oamenilor noi, sau apar cărți mai puțin reușite, schematice, imagini palide; și într-un caz, și în altul, operează aici, alături de alte legi hotărâtoare, ocupând un loc de seamă, gradul de experiență și de cunoaștere a realității imediate, de adeziune și participare la viața și munca societății. Desigur nu e nou a spune că marile opere ale literaturii universale, citind la întâmplare numele lui Dante, al lui Shakespeare, al lui Cervantes, proza realistă, masivă, a veacului al XIX-lea european, piesele de bază ale realismului socialist, triumfând printr-un Gorki sau Maiakovski, tot ce s-a creat mai viabil în arta scrisului de la început și până astăzi constituie strălucite fresce ale timpului care le-a generat, uimitoare studii, în ultimă instanță, asupra economiei și moravurilor, asupra înfruntării dintre clase, aspirații, păstrând mereu vii forme și alcătuirii de mult dispărute. Și nu e nou a sublinia că aceste opere care ilustrează atât de fericit geniul uman și marchează culmi ale modalității artistice sunt fructul unor întinse experiențe de viață, sunt cuceririle unor mari pasionați, atașați puternic tendințelor celor mai avansate ale vremii lor, participanți direcți la conflictele și prefacerile care fac viața unei societăți. Dar nu e mai puțin adevărat că din exemplele date, urmărind astfel drumul întregii moșteniri literare valabile, această cerință permanentă și esențială pentru munca scriitorului își capătă încadrarea și înțelegerea firească. Există uneori tendința, pornindu-se de la cazul unor cărți care s-au născut în izolare, să se minimalizeze importanța contactului neîntrerupt cu biografiile celor mai diferite categorii de oameni, confruntarea cu cele mai felurite sectoare de activitate. E lesne de înțeles - și asta atunci când nu e vorba de producțiile lipsite de vlagă asemenea opinii ignorează, și nu întotdeauna fără bună știință, rolul experienței anterioare,

¹ *Ibidem*, nr. 326, pp. 3-4.

² Rău, Aurel (pseud. A. Zărnescu) – poet, eseist, traducător. Născut 9 noiembrie 1930, com. Josenii Bârgăului, județul Bistrița-Năsăud. Redactor de revistă (Teodor Tanco, *Dicționar literar 1639-1997 al județului Bistrița-Năsăud*, Editura Virtus Romana Rediviva, Cluj-Napoca, 1998, p. 301).

³ *Lupta Ardealului – Supliment cultural*, Cluj, 1946, nr. 326, pp. 3-4.

„Îmbrățișarea” literaturii realist socialiste

acumulările de impresii și fapte realizate treptat pe parcursul vieții, „rezervele” de care vorbește undeva Maiakovski. De asemeni, în poezie și în special în poezia lirică, s-a făcut uneori simțită, mai mult sau mai puțin manifest, credința - și consecințele n-au lipsit! - că urmărirea îndeaproape a cursului faptelor, lărgirea continuă a cercului de impresii ar însemna, chipurile, un exces de zel pentru poet, dacă nu o riscantă încălcare a domeniilor prozei. Fără îndoială, cele mai apreciate creații din ultimii ani sunt acelea care, animate de idealul socialismului, aduc amplu în scenă viața și lupta poporului, oglindesc evenimentele esențiale ale procesului de transformare revoluționară prin care trece țara noastră. Ele sunt precumpănitoare și pe bună dreptate se și bucură de atenția deosebită a cititorilor. Munca minerilor și petroliștilor, construcția de noi orașe și fabrici, noua problematică a satului, lupta neostenită a Partidului pe toate fronturile - și-au găsit în diverse moduri reflectarea în literatură. Totuși, dacă în ce privește cuprinderea tematicii noi succesele sunt satisfăcătoare, nu pretutindeni temele noi au fost surprinse în adâncimea lor reală și nu în mod implicit și-au găsit o oglindire pe măsură. Rămâne încă mult de făcut atât în proză cât și în teatru și poezie pentru afirmarea acelei literaturi care mergând în pas cu viața este totodată un mijloc de transformare a ei. Revistele noastre literare mai publică poezii în care muncitorii sunt prometei sau demiurgi, apar cu fața iluminată de focul oțelului topit sau profilați pe schele, incomensurabili, dar întru totul inconsistenți, abstracți, lipsiți de orice umanitate, afară de cazul când vreun vers declarativ nu intervine să salveze situația. Și mai apar povestiri, din când în când, cu eroi convenționali, care-ți spun din prima pagină tot ce se petrece în sufletele lor, care înving toate greutățile, cu o ușurință demnă de invidiat, și care știu să demaște la vreme dușmanul. Evident, asemenea lucrări sunt tot atât de străine de viața adevărată cât și de arta adevărată, iar oamenii nu se pot recunoaște în imaginile ce le sunt atribuite, ori câtă bunăvoință ar avea și dovedi. Se vorbește adeseori de complexa și încercata tinerețe a lui Maxim Gorki - sursă a atâtor zguduitoare, patetice scrieri. E cunoscută consecvența și solitudinea cu care Caragiale își frecventa viitorii săi eroi, participarea lui Hemingway pe fronturi ca voluntar pentru a da apoi câteva din cele mai valoroase lucrări ale sale, e cunoscut uriașul număr de cititori cu care se afla în susținută corespondență clasicul maghiar Moricz Zsigmond, succesul deosebit repurtat în literatura cu tematică patriotică de către acei scriitori sovietici, ai generațiilor mai tinere, care au suportat ca soldați obișnuiți, până la capăt, toate încercările și vicisitudinile războiului antihitlerist: de bună seamă, exemple din care se mai poate învăța câte ceva. Trebuie să facem în așa fel, ca munca noastră de scriitori sau de redactori să nu ne îndepărteze ci să ne apropie de viață, să ne transforme nu în oameni contemplativi ci în participanți direcți la eforturile și prefacerile prezentului, să ne asigure comunicarea directă cu cele mai diferite categorii de oameni ai muncii - în aceasta constând singura garanție majoră a dezvoltării noastre neîntrerupte. Apelul Uniunii Scriitorilor, publicat de curând în *Gazeta literară*, vizând pe fruntașii scrisului nostru, poeți, prozatori și dramaturgi, apel în care se propune fixarea pe un timp mai îndelungat în unul din satele țării, trebuie privit desigur ca o inițiativă luată tocmai în vederea obținerii de noi succese în creație, în vederea asigurării acelei condiții care prezidează nașterea cărților bogate în semnificații umane. În genere, „carnetul de note” de care făcea uz Maiakovski, călătoriile documentare, adesea practicate și dovedindu-se extrem de utile, observarea atentă de fiecare clipă, singura documentare care poate fi subscrisă, cum opinează cu farmec Sadoveanu - drumurile sunt multe și pot duce spre același țel, al adevăratelor izvoare, cu condiția ca inima să bată în ritm cu epoca, pasiunea noului și a construcției care animă pe făuritorii zilelor noastre să ne fie sfetnicul cel mai ascultat¹.

¹ *Steaua*, Cluj, 1958, nr. 11, pp. 3-5.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Maiakovski

În Autobiografia sa Maiakovski relatează cum încă din copilărie a prins o statornică „ură împotriva „poeticului” din poezie, a limbajului și a tonului afectat. Tot aici, amintind de insuccesul avut la un examen datorită unui cuvânt arhaic, greșit înțeles, își mărturisește repulsia față de tot ce-i învechit, ce ține de biserică, și în genere de lumea veche. În sfârșit, o a treia amintire: legată de momentul când elevului din Georgia îi vor cădea în mână primele cântece de agitație revoluționară: „Aceasta era revoluția. Aceasta era în versuri. Versuri și revoluție s-au ca și asociat în capul meu”. Am reținut aceste date ea fiind toate purtătoare de lumină asupra evoluției lente prin ani de aspră existență și de mari frământări politice, a viitorului poet, asupra acelei evoluții hotărâtoare care în clipa lui Octombrie 1917 a permis apariția bruscă, surprinzător de matură a poetului nou pe care îl cunoaștem, a comunistului ce putea spune pe drept cuvânt: „Octombrie. A adera sau nu? Această problemă ou se punea pentru mine. Revoluția era a mea”...

Prin multe din poemele sale celebre cum ar fi *Cronică*, datat 1917, *Marș pe stângul*, datat 1918, *Ultima zi a războiului civil*, datat 1921, poemele aniversare *Vladimir Ilici Lenin* și *E bine!* Maiakovski e cântărețul cel mai autorizat al victoriei proletarietului. Dar totodată, și în această direcție eforturile poetului au fost și mai intens puse la încercare, a desfășurat o revoluție a sa proprie, în poezie - revoluția sa ca o expresie a revoluției maselor pe tărâm social, aducând schimbări de optică radicale, deschizând artei cuvântului perspective și resurse nebănuite poate¹.

DUMITRU MIRCEA²*La cei 45 de ani ai lui Mihail Șolohov*

Literatura sovietică s-a născut odată cu statul sovietic. Ea a străbătut drumurile aspre, deosebit de grele ale consolidării statului de tip nou, a fost o neprețuită armă de luptă, o literatură militantă... Literatura sovietică s-a născut odată cu primele bubuituri de tun care vesteau minunata naștere a lumii noi.

Mai toți scriitorii sovietici au înțeles din timp marea misiune pe care Partidul le-a dat-o... În focul luptelor s-a clădit Maiakovski, în aceleași convulsii și-a ridicat piesă cu piesă mărețul său edificiu literar Maxim Gorki, întemeietorul realismului socialist. În aceleași lupte se cristaliza, ca aurul în văpaie opera scriitorului, de la a cărui naștere s-au împlinit la 24 mai, 45 de ani, Mihail Alexandrovici Șolohov [...].

Opera capitală a lui Mihail Șolohov este însă romanul „Pe Donul liniștit”. Epopeea revoluției de pe Don este, deopotrivă, un fragment din istoria admirabilă a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și marele roman al țărănimii din secolul XX, iar prin aceasta o carte crucială în literatura mondială [...].

Literatura românească are atâtea de învățat de la literatura sovietică. Are de învățat de la Șolohov [...].

Realismul socialist al cărui neîntrecut reprezentant este Mihail Șolohov pune la îndemâna creatorilor nebănuite mijloace artistice... Creatorului i se impune deci o atentă studiere a marilor valori artistice ale realismului socialist, ale literaturii sovietice, ale valorilor

¹ *Idem*, Cluj, 1960, nr. 4, pp. 38-42.

² Mircea, Dumitru – prozator. Născut 20 noiembrie 1924, sat Țagu, comuna Budești, județul Bistrița-Năsăud. Redactor de presă (Teodor Tanco, *Dicționar literar 1639-1997 al județului Bistrița-Năsăud*, Editura Virtus Romana Rediviva, Cluj-Napoca, 1998, p. 223)

„Îmbrățișarea” literaturii realist socialiste

literare universale. Printre acestea, operele lui Mihail Alexandrovici Șolohov ocupă un loc de primul rang, mărturie a uriașei dezvoltări pe care arta, pe lângă alte realizări ale spiritului uman, a dobândit-o în marele stat socialist, chezaș al dezvoltării tuturor năzuințelor și aptitudinilor creatoare ale omului muncitor¹.

Îndrumare și talent

Literatura și arta sunt chemate să sprijine cu toate forțele gigantica operă de construire a lumii noi, al cărei scop este asigurarea unui trai îmbelșugat pentru oamenii muncii... Socialismul s-a născut ca o necesitate istorică, întrucât capitalismul s-a dovedit incapabil să asigure oamenilor un trai demn de muncă și strădaniile lor și să rezolve complexitatea vieții moderne, a contradicțiilor din sânul omenirii [...].

Tovarășul Hrușciiov, în cuvântările sale publicate în revista „Komunist”, nr. 12, restabilește încrederea în cinstea artistului creator față de opera sa și față de idealurile pentru care scrie [...].

Îndrumarea de către partid înseamnă și ajutorarea omului de a se ridica împotriva greșelilor sale și de a-și îmbunătăți munca, prin critică și autocritică principială. „Desfășurând critica și autocritica trebuie să fim atenți dacă greșeala cuiva este întâmplătoare sau oglindește o concepție, o anumită linie de comportare, să ținem seamă de atitudinea acelei persoane față de critică. Orice om poate greși, - trebuie să vedem nu numai ceea ce acest om a făcut ieri, dar și ceea ce este în stare să facă mâine și – aceasta este principalul – trebuie să ajutăm pe acest om să înțeleagă să-și lichideze mai repede lipsurile și să-și îndrepte greșelile”, precizează tovarășul Nikita Hrușciiov².

ION OARCĂSU³

Noile versuri ale lui Demostene Botez

În peisajul poeziei noastre dintre cele două războaie, Demostene Botez aducea o sensibilitate proprie, o notă distinctivă ușor de recunoscut. Multă vreme lumea satului, evocată duios și nostalgic, și-a găsit în autenticul și pe atunci tânărul poet, cântărețul predilect. Adeziunea sa sufletească la o lume tematică ce statornicise cu ani în urmă o solidă tradiție realistă în poezia românească, l-au făcut refractar în bună măsură a salturilor tot mai puternice ale diferitelor curente literare decadente... Chiar mai târziu, când Demostene Botez devine receptiv și la aspectele vieții citadine, elementele vieții sătești - împletite cu amănunte autobiografice - revin sistematic în noile sale poezii, evocarea peisajului rural servindu-i adesea ca pretext pentru evadarea din cadrul străin și sufocant al orașului capitalist. [...]

După 23 august 1944, adoptarea sinceră și tot mai profundă a principiilor realismului socialist, a operat în adâncime asupra poetului, determinându-l să-și schimbe - paralel cu orientarea - și registrul emoțional, diversitatea tematică neputând fi susținută cu succes decât prin modalități variate de expresie. [...]

Pe de altă parte, înclinarea spre discreție face ca în unele poezii intensitate a și tra-

¹ *Almanahul literar*, Cluj, Anul I, 1949, nr. 6, pp. 50-63.

² *Tribuna*, Cluj, Anul I, 1957, nr. 31, p. 1 și p. 3.

³ Oarcăsu, Ion (pseudonim V. Olariu, Dan Valeriu, T. Terbancea) – critic literar, eseist. Născut 22 iunie 1925, comuna Josenii Bârgăului, județul Bistrița-Năsăud. Redactor de presă (Teodor Tanco, *Dicționar literar 1639-1997 al județului Bistrița-Năsăud*, Editura Virtus Romana Rediviva, Cluj-Napoca, 1998, p. 255).

ALEXANDRU DĂRĂBAN

gismul întâmplării să rezulte doar din prezentare a faptelor. De pildă - poezia *Unchiule mi-e frică*, evocare a mârșaviilor săvârșite de fasciști pe teritoriul Uniunii Sovietice. Descrierea convoiului de femei, bătrâni și copii, dus la moarte în toiul unei ierni rusești dezlănțuite, e făcută sobru, iar tragismul rezultă din însăși prezentarea surdă a faptelor. [...]

Vârsta te-nșeală adesea la scriitori. Cine ar crede, de pildă, citind volumul *Floarea soarelui*, că autorul e un veteran care a debutat în literatură încă din anul 1918? Nimic nu pledează în favoarea acestui fapt: nici vigoarea și dezinvoltura cu care poetul cuprinde planuri multiple de viață; nici atașarea sinceră, entuziastă - și se cere s-o subliniem, tinerească a autorului la lumea poeziilor sale; și în altă ordine de idei, nici fecunditatea de care dă dovadă în ultimii ani. Dimpotrivă. Regăsind izvoarele vii ale poeziei, aplecându-și urechea la „povața secolului“, Demostene Botez a pornit pe drumul larg și cuprinzător al artei realist-socialiste - singurul drum pe care un talent veritabil nu eșuează niciodată¹.

Prietenia noastră, cartea sovietică

Generația din care fac parte a cunoscut prea puțin tihna vieții de bibliotecă [...].

„Cimentul” lui Gladkov ne-a făcut să uităm în acele clipe multe din spaimele și mizeriile războiului [...].

Înainte de a cunoaște realizările Țării Socialismului, ei le-au reconstituit mintal din cărți, aceste mesagere fidele ale unei epoci de transformări unice în istoria omenirii.

Ce-a însemnat, în ultimii 14 ani, cartea sovietică, ..., iată apoi un subiect care te copleșește [...].

Dar ce înseamnă oare toate aceste precepte, transmise de cartea sovietică și de metoda ce-i stă la bază, realismul socialist, dacă nu o revoluționare a întregii arte literare a trecutului? Cartea sovietică și prin ea mesajul umanist al celei mai înaintate literaturi a fertilizat adânc geniul creator al poporului nostru, dându-i o orientare nouă, superioară².

La școala uniformizării

Șase poeți tineri – și trebuie s-o spunem, fini, sensibili, cu lectură poetică la zi și exercițiu destul de îndelungat – pornind de la noul plan economic al Uniunii Sovietice, anticipează viitorul comunist, vorbesc „despre ziua de mâine” căutând să-i surprindă profilul. Intenția e cât se poate de laudabilă. A sonda realități prezente cu scopul de a proiecta amplificate în viitor, a strânge praful zilelor noastre pe tălpi în vederea unei anticipări poetice – iată, veți spune, un semn de maturitate în orientarea tinerei generații de creatori [...]³.

Poezia politică

Obișnuit, prin poezie politică se înțelege intervenția directă a poetului în diversele momente ale vieții politice și sociale, participarea lui nemijlocită, pe plan liric – luminată de un țel filosofic și patriotic înalt – la evenimentele ce determină soarta colectivității din care face parte [...].

Poezia politică a epocii noastre socialiste își are deci înaintașii iluștri, completează firesc și amplifică, din perspectiva marxismului biruitor, o tradiție de milenii. Astăzi aproape

¹ *Steaua*, Cluj, 1954, nr. 4, pp. 91-101.

² *Tribuna*, Cluj, Anul II, 1958, nr. 43 (90), pp. 1-2.

³ *Idem*, Cluj, Anul III, 1959, nr. 1(100), pp. 1-2.

„Îmbrățișarea” literaturii realist socialiste

că nu există poet al realismului socialist care, înțelegându-și menirea, să nu fi celebrat vreun eveniment politic de seamă, intern sau extern, și e un motiv de glorie, mai mult decât pe

vremea lui Horațiu, să fii util „cetății”, patriei, cântând elanul colectiv, faptele cetățenești și politice ale contemporanilor [...].

Concepția politică marxist-leninistă ajută liricii să atingă repede, majoratul artistic, ferind-o de rătăcirii prin labirintul subconștientului, de explorarea unor stări morale puțin sau deloc semnificative pentru restul oamenilor [...]¹.

Poezia tehnicii noi

Făcând diagrama societății capitaliste, Marx vorbea de „înstrăinarea” omului, fenomen specific acestei lumi [...].

În societatea socialistă are loc un proces direct opus „înstrăinării”: înlăturând exploatarea, ființa umană se regăsește pe sine într-o unitate deplină și armonioasă cu mediul din jur [...].

Este deci firească și explicabilă poezia liricii realist-socialiste față de tehnică și știință: infirmând falsele opinii care vedeau o relație antagonistă între spiritul științific și cel poetic [...].

Procedând la investigarea multilaterală a lumii obiective, poetul realist-socialist nu poate neglija nici unul din aspectele senzoriale pe care i le oferă astăzi realitatea. Politica, morala, știința, industria își au implicațiile lor umane, devenind sub acest unghi tot atâtea aspecte ale unei vieți complexe ce se cere transfigurată artistic, tot atâtea teme și motive de inspirație care-l leagă pe scriitor prin mii de fire de realitatea istorică a prezentului socialist [...]².

În căutarea autenticității

Realismul socialist, continuatorul fidel, pe plan superior, al realismului, nu și-a propus niciodată ambiția vană de-a copia viața, ci de-a ne reda o imagine generalizată a ei, o imagine tipică, generalul în individual. „Feliile de natură”, decupările din natură au fost și sunt apanajul altor tendințe, combătute mereu de estetica marxistă, infirmate de însăși evoluția literaturii mondiale. N-avem deci nici un motiv, să revenim la ele, fie și sub forma ușor deghizată de „viață trăită efectiv”, câtă vreme principiile realismului socialist, foarte limpezi în acest domeniu, le-au arătat șubrezenia, caracterul caduc. Nici o altă metodă, în afară de realismul socialist, nu poate oferi o imagine mai reală, mai „completă” a vieții. Cât despre „realismul cel mai complet”, situat dincolo de estetica marxistă, el nu este nici „realism” și nici „realism complet”, ci un hibrid periculos cu etichetă³.

Poezia muncii libere

Poetul veritabil s-a considerat întotdeauna un an al muncii făcute cu har și dăruire, dintr-o adâncă înțelegere a rostului său firesc în lume [...].

La marele nostru Arghezi întâlnim o concepție științifică, marxist-leninistă despre

¹ *Idem*, Cluj, Anul III, 1959, nr. 7(106), p. 1 și p. 6.

² *Idem*, Cluj, Anul III, 1959, nr. 47(146), pp. 1-2.

³ *Idem*, Cluj, Anul V, 1961, nr. 8(212), p. 5.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

rolul muncii în evoluția speței umane [...].

Poeții zilelor noastre au marele avantaj de-a înțelege adecvat dinamica socială, rolul muncii în schimbarea condiției umane. Odată cu apariția realismului socialist, străvechea temă a muncii, în poezie a primit impulsuri noi, regeneratoare. A cânta astăzi pe constructorul socialismului, înseamnă a milita conștient, partinic, pentru triumful umanității adevărate. Și ce poate fi mai măreț, mai demn de cântat pentru poeții comuniști ai zilelor noastre, decât un om care și-a câștigat prin luptă, prin muncă liberă și devotată, fericirea și integritatea morală, unitatea deplină dintre gând și acțiune, dintre aspirație nobilă și realizare, în folosul propriei sale condiții, superioare, de viață¹!

Poemul „gen proteic”

Privită din perspective celor două decenii care s-au scurs de la Eliberare și până astăzi, evoluția poemului ca specie independentă nu cunoaște la noi tendința eliminării treptate al elementului

epic, prejudecata puristă a superiorității factorului subiectiv în alcătuirea unei creații de amploare [...].

Marile poeme s-au scris mai ales în perioada de avânt economic, politic și moral, când, datorită unor adânci transformări sociale, omul se vedea pus față în față cu istoria, împins înainte spre culmi încă neatinse. Era, deci, de așteptat ca revoluția socialistă să impulsioneze fantezia poezilor noștri pe linia creației ample, după cum, concepția marxist-leninistă despre lume și societate, prin caracterul ei vast și unitar, îi îndemna la sinteze lirice și la proiecții grandioase [...]².

4. ION VLAD³*Reabilitarea eseului*

La această primă culegere a sa, Paul Georgescu vine să confirme constatările de până acum despre prezența sa întotdeauna identificabilă în critica noastră, - ca formație și personalitate. Ne gândim, spunând acestea, în special la o caracteristică pe care am denumi-o principală pentru articolele sale și anume la înclinația vizibilă pentru reflecția înrudită cu eseul. Am urmărit evoluția criticului de la notele publicate în *Lumea* din 1946, interesante prin neastâmpărul și aerul lor juvenil - atât în expresie cât și în atitudine, anunțând de pe atunci un condei original și fin. Același condei refuza conformismul critic, articolul pseudo-doct și cu morgă, platitudinea și infatuarea împărțită în capitole prestabilite, etc. [...]

Apreciem la Paul Georgescu intervențiile prompte și viguroase în problemele creației literare contemporane. Ignorarea vieții literare prezente nici n-ar fi de conceput la Paul Georgescu, care s-a format - să zicem așa - odată cu literatura noastră contemporană. De altfel, poziția adoptată față de contemporaneitatea literară definește, în ultimă analiză, capacitățile oricărui critic literar activ, sensibilitatea cu care reacționează la orice nouă carte. [...].

Atunci când discută principii de bază pentru dezvoltarea literaturii, Paul Georgescu

¹*Idem*, Cluj, Anul VII, 1963, nr. 18(326), p. 2.

²*Idem*, Cluj, Anul VIII, 1964, nr. 32(392), pp. 1-2.

³Vlad, Ion (n. 26 noiembrie 1929, Archiud, Județul Năsăud) este critic și teoretician literar, eseist român ([https://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Vlad_\(scriitor\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Vlad_(scriitor)))

„Îmbrățișarea” literaturii realist socialiste

aduce numeroase referiri, sugerate de peisajul vast al literaturii contemporane (*Învățătura leninistă despre literatură*). Condamnând ispita unei literaturi atemporale, sau soluțiile antirealiste, criticul subliniază resursele creatoare ale prezentului, problematica ancorată în realitate, și totodată stăruie asupra specificului artistic... Criticul revine mereu la o cerință fundamentală: crearea unei literaturi de rezonanță majoră, afirmarea unei poezii inspirată din universul spiritual al omului nou, combătând cu strășnicie pozițiile vetuste și anchilozate. [...]

Critic al generației tinere încă, angajat cu sinceritate în frontul nostru literar, Paul Georgescu se face întotdeauna simțit în principalele dezbateri literare. Salutând entuziasmul și pasiunea sa pentru adevăr, pentru opere autentice și împlinite, credem în cuvintele sale pline de optimism referitoare la capodopera viitorului: suntem siguri că Paul Georgescu nu va întârzia să semnaleze apariția marilor creații literare viitoare - sinteze ale timpului nostru – și că, atunci când o va face, va ști să confirme aprecierile cititorilor care au avut prilejul să-i cunoască recenta culegere¹.

Succesele prozei noastre actuale

Cu legitimă satisfacție, cronicarul prozei de azi semnalează opere încheiate, certitudini artistice de maximă autenticitate. Se confirmă – în cazul acesta – viabilitatea și superioritatea metodei realismului socialist prin argumentul incontestabil al operei. Diversitatea în creație, soluții felurite, profiluri artistice perfect definite constituie mărturie pentru polivalențele artei noi. Mai mult, idealurile socialismului care animă pe scriitorii noștri, perspectiva ideologică a marxism-leninismului au decis o viziune artistică atotcuprinzătoare și au dus spre căutări febrile, novatoare [...]².

„Cronicile” lui Savin Bratu

Există în critica noastră - și ni se pare o caracteristică fundamentală - o pasiune efervescentă pentru creația contemporană...

Temeiurile marxist-leniniste ale criticii sale, o bună cunoaștere a esteticii și problemelor ei, pot fi identificate în articolele de natură teoretică, cu substanțiale și nuanțate observații. Savin Bratu este ferm în cerința pentru o literatură animată de căutări îndrăznețe, menite să realizeze funcția gnoseologică fundamentală a artei. Tezele principale ale esteticii, derivate din raportul stabilit între realitate și recrearea ei artistică, sunt denumite cu claritate în articole cum sunt *Pasiunea noului* și *Poezia nemuritoare*...

Extrem de activ, printr-un număr considerabil de cronici apărute aproape cu regularitate în revistele din București, Savin Bratu este un nume cunoscut în critica noastră de azi. E de apreciat la el mai ales această aplecare serioasă și cu simț de răspundere asupra lucrărilor contemporane, statornicia și pasiunea cu care criticul cercetează fenomenul literar actual³.

Viața românească (Schiță monografică)

¹ *Steaua*, Cluj, 1957, nr. 12, pp. 84-86.

² *Tribuna*, Cluj, Anul I, 1957, nr. 31, p. 3.

³ *Steaua*, Cluj, 1958, nr. 1, pp. 63-65.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

În timp ce comunicatele de război aduceau vești despre luptele din Ardeal, Ungaria și mai apoi Cehoslovacia, iar comandamentul sovietic sublinia aportul trupelor românești în războiul antihitlerist, în țară forțele democratice conduse de către Partidul Comunist începuseră să-și împlinească misiunea lor înnoitoare. Ne găseam în zilele și lunile imediat următoare lui 23 August. Într-o Românie - eliberată, se rosteau primele cuvinte răscolitoare de adevăr și încredere pentru destinul țării. Istoria a consemnat și a tălmăcit sensul evenimentelor, cu rezonanța lor adâncă pentru lumea cărturarilor legați de popor, dar nu s-au scris încă paginile tuturor eforturilor întreprinse atunci pe tărâmul culturii și al creației artistice în special. Preocupările pentru o reconstituire a vieții literare din primii ani de după eliberarea țării nu pot fi despărțite de participarea vie, febrilă și pasionată a revistelor literare apărute atunci. Iată de ce o imagine - incompletă încă - a uneia dintre aceste publicații, *Viața românească*, poate constitui un aport la viitoarea cercetare exhaustivă, legitim impusă de cei 15 ani care au fost străbătuți în opera de înfăptuire a unei culturi noi, socialiste. Epoca noastră stă sub semnul celei mai adânci revoluții: comunismul devenit o realitate pregnantă, anunțată într-o solemnitate unică pentru generația noastră de către Congresul al XXI-lea al P.C.U.S. Intrăm într-o eră nouă, iar unii dintre noi o vor trăi aievea; de aceea, fiecare cuvânt (oricât de modest) care a fost scris întru întâmpinarea ei dobândește azi un preț nou și o semnificație deosebită.

Când în 1940 *Viața românească* a încetat să mai apară, fascismul încătușase orice afirmare de convingeri democratice, dar nu reușise să înfrângă credința intelectualității noastre adevărate. Ea este cea oare la mai puțin de trei luni de la 23 August înscrie un act de reparație: reapare *Viața românească*, continuând cei treizeci de ani de activitate cinstită și sinceră pentru democrație, pentru adevăr social, în serviciul rațiunii și al încrederii în destinul umanității[...].

Dacă în articolul-program din noiembrie 1944 se relevă drept incontestabil meritul unei atitudini demascatoare împotriva estetismului și iraționalismului, atitudine urmată cu tenacitate „în timpuri apocaliptice” (ceea ce semnifică participare la lupta împotriva ideologiei fascismului, în perioada anilor de război și întuneric), în redacționalul primului număr din 1948 se face cunoscut un punct de vedere orientat mult mai limpede. Acum ne găsim în fața unui front ideologic marxist, capabil să combată infiltrațiile de natură reacționară, concentrându-și argumentele. Împotriva pozițiilor burgheziei contemporane, îndârjită în apărarea unor concepții care căutau să discrediteze adevărul obiectiv al marxism-leninismului[...].

Succesele obținute de *Viața românească* în domeniul prozei se explică în primul rând prin axarea scriitorilor noștri pe pozițiile realismului-socialist. Reușitele lor în investigarea concret-istorică a fenomenelor din viața contemporană se regăsesc permanent în revistă, prin opere de întindere epică sau prin teatrul scris și publicat de-a lungul anilor. Prin dimensiunile idei care dispune, *Viața românească* a fost în măsură să dea publicității textele integrale ale unor romane, nuvele sau opere dramatice, care au fost supuse ulterior analizei critice și îmbogățite până la data apariției lor în volum. Tradițiile valabile ale realismului critic românesc caracterizau proza și teatrul primelor numere[...].

Afirmarea realității în dezvoltarea revoluționară, sezișarea consecventă a noului, combaterea intransigentă a aspectelor caduce sau a pozițiilor reacționare insinuate în mentalitatea și apucăturile unora, rezumă - după cum se știe - obiectivele mari ale responsabilității artistului realist-socialist [...].

În 1956, *Viața românească* a comemorat cei 50 de ani de apariție, iar cu acest prilej s-a reamintit faptul că ea a trăit și anul răscoalei țărănești, și vestigiile primului război mon-

„Îmbrățișarea” literaturii realist socialiste

dial a rezistat presiunii ideologiei burgheze care evolua spre fascism, a reapărut datorită lui 23 august 1944 și a servit cu eficacitate de aici înainte idealurile clasei muncitoare, a cărei forță a dus la împlinirea transformărilor hotărâtoare pentru destinul nou al patriei noastre. Comemorarea din 1956 este nu numai semnul unor aprecieri festive, ci și acela al responsabilității ce-i revenea de acum înainte, pe drumul unei literaturi realist-socialiste care să se afirme ca expresie a desăvârșirii construcției socialiste¹.

Maturitate a tinereții

Note asupra dramaturgiei contemporane

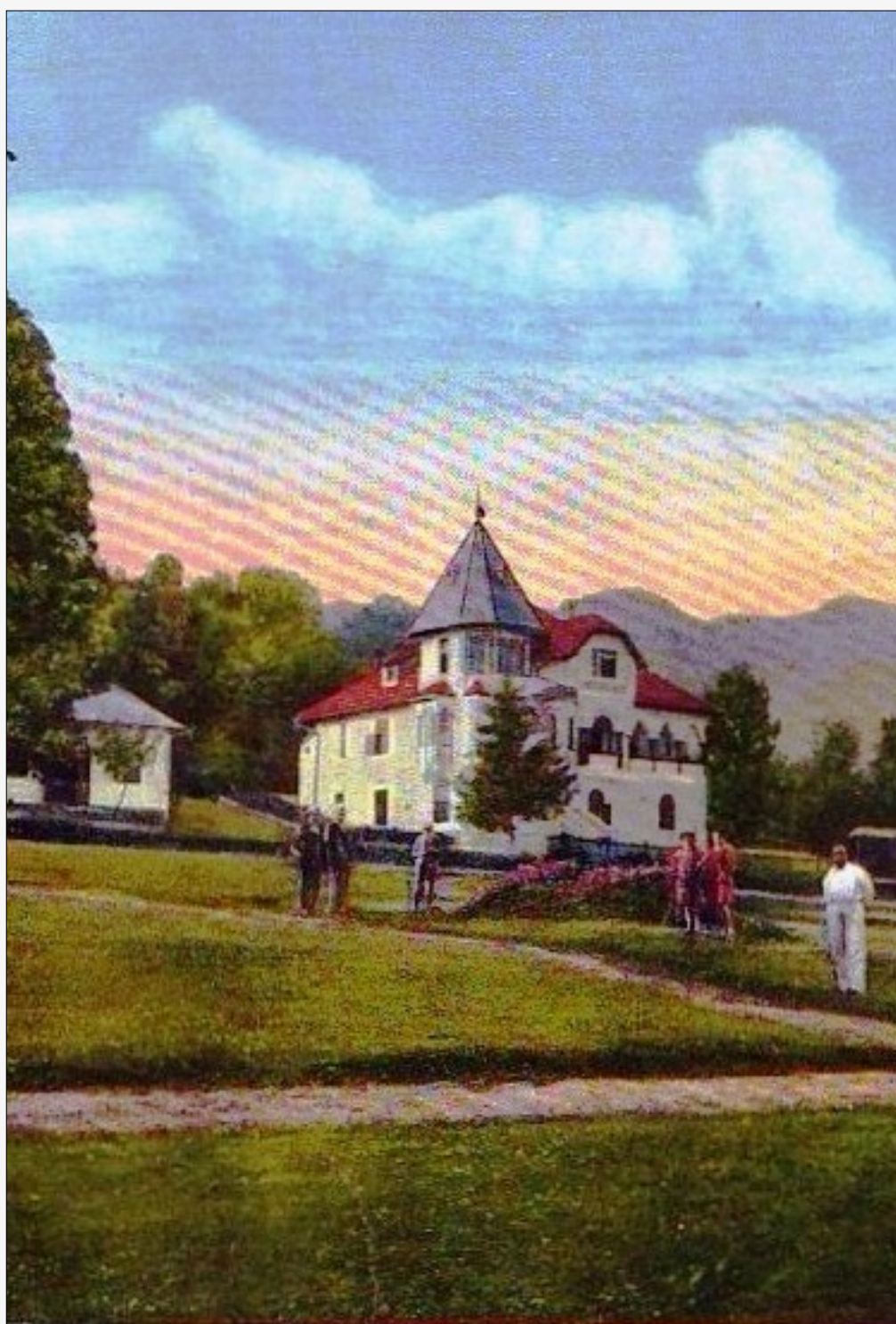
În realitate - ultima plenară a secției de dramă a fost concludentă - dramaturgia cunoaște o perioadă de experiențe creatoare vrednice de semnalat, unele reliefându-se ca reușite certe ale repertoriului românesc contemporan. Rezultatele și dimensiunile unor căutări se pot distinge sau întrezări în debutul unor dramaturgi. Ne interesează în aceste note îndeosebi paginile prime din cariera virtuală a acestor scriitori decizi să găsească echivalențele dramaturgice ale realității epocii noastre, să descopere valorile noi ale contemporanilor noștri, constructorii socialismului[...].

Pledoaria dramaturgilor se comunică intim spectatorului de azi receptiv la sensurile și deznodămintele creațiilor. Ele afirmă criteriile etice ale muncii și implicit valorile umanismului socialist consfințit prin participarea, activă și entuziastă la viață[...].

Varietatea este nu numai de ordin tematic ci mult mai largă. Ea se referă la purtătorii ideilor, la personajele acestor creații, la cursul deosebit al conflictelor rezolvate în spiritul idealurilor socialismului[...].

Expresiv și însuflețit, teatrul acestor tineri dramaturgi are întâi de toate meritul studierii și sondării vieții în sectoarele ei fundamentale și totodată are calitatea unor experiențe deloc docile. Găsim aici efortul de a dezvălui ideile și destinele atât de bogate ale epocii noastre în formula unui teatru inspirat, direct, de o remarcabilă receptivitate, stabilindu-și spre aceasta trebuie să tindă - legături sensibile cu spectatorul de azi, eroul și criticul lor totodată.

¹*Idem*, Cluj, 1959, nr. 7, pp. 63-79.



Sângeorz-băi

Sanatoriul »Hebe« szanatorium

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI



ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 - 8229